

Maija Köntti

**Sosiaalisen median ja internet-tiedonhaun
opas lasten kasvattajille**

Opinnäytetyö

Kevät 2010

Kulttuurialan yksikkö

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Mediatuottamisen suuntautumisvaihtoehto

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö

Koulutusohjelma: Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Mediatuottamisen suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Maija Köntti

Työn nimi: Sosiaalisen median ja internet-tiedonhankinnan opas lasten kasvattajille

Ohjaaja: Jukka Saarela

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 53

Liitteiden lukumäärä: -

Tämän opinnäytetyönä tekemäni oppaan tarkoituksena on toimia lasten kasvattajien apuvälineenä. Oppaassa perehdytään internetin osa-alueisiin, joihin jokaisen vanhemman ja opettajan olisi hyvä tutustua. Sosiaalisen median merkitys korostuu etenkin lasten ja nuorten internet-käyttämisyksikössä. Koska lapset käyttävät suurimman osan internetissä viettämästään ajasta sosiaalisen median parissa, on kasvattajien hyvä olla tietoisia, mitä sivustot pitävät sisällään ja mitä vaaroja niihin mahdollisesti liittyy.

Internet-tiedonhankinta rajoittuu usein pelkkään ”googlettamiseen”. Oppaan tarkoituksena onkin rohkaista kasvattajia käyttämään Googlea monipuolisemmin ja tehokkaammin, sekä tutustumaan muihin internetin tiedonhankinta tapoihin. Tiedonhankinnan yhteydessä kriittisen medialukutaidon merkitys korostuu, kun lähteen luotettavuutta tarkastellaan. Internetin käyttöön sisältyy myös monia uhkia, joista sekä kasvattajien, että lasten on hyvä olla tietoisia. Internetissä tapahtuva lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, sekä nettikiusaaminen ovat valitettavan yleisiä. Paras keino näiden ehkäisemiseen on ennakoiminen. Oppaassa neuvotaan, kuinka toimia tilanteissa, joissa lasta kiusataan tai hän kokee epämiellyttävää lähestymistä vieraan henkilön kohdalta.

Tämä opas on suunnattu erityisesti heille, jotka kokevat oman internet osaamisensa vajavaiseksi, mutta haluavat oppia hyödyntämään sitä paremmin. Oppaassa pyritään esittelemään sosiaalisen median ja internet-tiedonhankinnan osa-alueet mahdollisimman selkeästi, pintaa raapaisten. Tarkoitus ei ole mennä liian monimutkaisiin asioihin, vaan pysytellä teemaan liittyen perusasioissa.

Avainsanat: Sosiaalinen media, internet-tiedonhankinta, medialukutaito

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Culture and Design
Degree programme: Degree Programme in Cultural Management
Specialisation: Media Management

Author/s: Maija Köntti

Title of thesis: Sosiaalisen median ja internet-tiedonhaun opas lasten kasvattajille

Supervisor(s): Jukka Saarela

Year: 2010

Number of pages: 53

Number of appendices: -

The present thesis is a handbook focusing on the aspects of the Internet which parents and teachers should be familiar with. The purpose of the thesis is to function as a guide to the educators of children. The meaning of social media is emphasizing in the lives of children and young people. Because children spend most of their time in internet among social media, it is good that the educators are aware of the content of the internet sites and the possible dangers they might involve.

The information retrieval taking place in the Internet is often limited to Google searching. This handbook is meant to encourage educators to use Google with more versatile and effective ways, and also familiarize themselves with other internet databases. The meaning of critical media literacy is emphasized in information searching, when the sources authenticity is being examined. There are also many threats included in using the Internet of which the educators should be aware of. Internet-based children's sexual abuse and online bullying are unfortunately very common. The best method to prevent these from happening is trying to predict them before they occur. This handbook advice how to act in situations where a child is being bullied or he/she feels that somebody has approached him/her with inappropriate way.

This handbook has been targeted especially for those who experience their own internet knowledge insufficient, but still wishes to learn how to utilize Internet more efficiently. In the handbook the purpose is to present elements of social media and information retrieval online as clearly as possible, by scratching the surface. The purpose was not to go to too complex questions, but to keep to the basics of the topic.

Keywords: Social media, internet information retrieval, media literacy

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ.....	2
THESIS ABSTRACT	3
SISÄLTÖ.....	4
KÄYTETYT TERMIT.....	6
KUVALUETTELO.....	7
1 LUKIJALLE	8
2 SOSIAALINEN MEDIA	10
2.1 Rekisteröityminen ja netiketti	10
2.2 Internetin mahdollisuudet viestimiseen	13
2.3 Lasten suosimat yhteisöt IRC -Galleriasta Habboon.....	15
2.4 Keskustelufoorumit ja virtuaalinen identiteetti	18
2.5 Oman materiaalin julkaiseminen internetissä.....	19
2.5.1 Blogin luominen Bloggerissa	23
2.5.2 Videomateriaalin lisääminen YouTube -sivustolle	25
2.6 Oppimisympäristöt ja -pelit.....	26
3 INTERNET-TIEDONHANKINTA	28
3.1 Kriittinen medialukutaito	28
3.2 Hakusanat ja aiheen rajaus.....	30
3.3 Tiedonhaun eri välineet.....	31
3.3.1 Google.fi.....	32
3.3.2 Arto – kotimainen artikkeliviitetietokanta	34
3.3.3 Makupalat – aihehakemisto.....	37
3.4 Wikipedia ja muut wikit.....	38
3.5 Tekijänoikeudet ja valokuva internetissä.....	39
4 INTERNETIN VAARAT.....	42
4.1 Mediapelot	42
4.2 Nettikiusaaminen ja nettipoliisi	44
4.3 Lapsen hyväksikäyttö internetissä	45
4.4 Nettiriippuvuus	46
4.5 Haittaohjelmat	47

5 LOPPUSANAT	49
LÄHTEET.....	50

Käytetyt termit

Mediakasvatus

Mediakasvatuksella pyritään vaikuttamaan yksilön mediataitoihin. Se on kasvua ja oppimista median parissa. (Mediametka [Verkkosivu]. [Viitattu 25.5.2010]).
Mediakasvatus kuuluu osana opetussuunnitelmaan. Mediakasvatuksen tavoitteena on kehittää medialukutaitoa, sekä mediakriittisyyttä.

Medialukutaito

Medialukutaidon toinen käsite on mediataju. Se on kyky lukea ja tulkita eri lähteiden mediatekstiä. (Mediakompassi [Verkkosivu]. [Viitattu 25.5.2010]).
Medialukutaitoon kuuluu myös taito tuottaa omaa materiaalia mediaan.

Kuvaluettelo

KUVA 1. Bloggerin etusivu.....	23
KUVA 2. YouTubessa videoita pystyy selaamaan myös aiheittain.....	25
KUVA 3. Suomenkielisen Googlen etusivu.....	32
KUVA 4. Googlen tarkennettu haku.....	33
KUVA 5. Arton perushaulla voidaan suorittaa laaja-alaisempi haku.....	35
KUVA 6. Arton tarkennetussa haussa kriteerit määritellään tarkemmin.....	36
KUVA 7. Artossa rajaukset on määriteltävissä erikseen.....	37
KUVA 8. Makupalat –aihehakemistossa linkit on jaettu kategorioittain.....	38

1 LUKIJALLE

”Media on kuin iso tarjotin, joka kantaa lapsen eteen runsaan ja värikkään valikoiman mitä ihanimpia herkkuja ja naposteltavia mielelle ja ajatuksille. Ja kun herkkua on tarjolla, lapsi myös tarttuu siihen ja hotkii toisinaan itsensä jopa ähkyn rajoille – aivan kuten vanhempansakin.” (Lehtipuu 2006, 20.)

Suurimmalle osalle lapsista tietokone ja internet ovat itsestäänselvyyksiä, jotka ovat aina olleet osa heidän elämäänsä. Lapsista kehittyä usein taidokkaita tietokoneen käyttäjiä heidän luontaisen uteliaisuutensa ja oppimisen ilon ansiosta (Niinistö ja Ruhala 2006, 89). Kun ala-asteen oppilailta kysytään heidän kiinnostuksen kohteista internetissä, on jako yleensä aika selkeä. Pojat ovat kiinnostuneita peleistä ja tekniikasta, kun taas tyttöjä kiehtoo enemmän sisältö ja yhteydenpito toisiin ihmisiin. (Lehtipuu 2006, 150).

Internet on hyödyllinen apuväline ja tuki opetuksessa. Tietokoneen käyttö ja internet kehittävät lapsen ongelmanratkaisukykyä, sekä kieli- ja kommunikointitaitoja. Mikään muu media ei tarjoa samanlaisia puitteita opettaa lapselle yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta. Lapsen on hyvä oppia jo varhaisessa vaiheessa, että internet tarjoaa mahdollisuuksia muuhunkin kuin pelkästään viihtymiseen. Internet on kokonaisuus, joka avaa käyttäjälle tiedon, taidon ja luovuuden kentän. Niitä oikein käyttämällä mahdollisuudet ovat rajattomat.

Mediasta oppiminen on ristiriitainen käsite vanhempien keskuudessa. Nopparin, Uusitalon, Kupiaisen ja Luostarisen (2008, 157) tutkimuksessa selvisi, että vain 19 prosenttia vanhemmista uskoi lasten oppivan median avulla. Sen sijaan 11- ja 14-vuotiaista lapsista jopa 79 prosenttia oli sitä mieltä, että he ovat oppineet jotain median avulla. Tutkimus osoitti, että erityisesti englanninkielen oppimisessa internetissä sijaitsevat pelit ja yhteisöt ovat avuksi. Samaa mieltä olivat myös vanhemmat

Oppilaat ovat niin kehittyneitä tietokoneen ja internetin käyttäjiä, että opettajilla on joskus vaikeus pysyä samassa kehityksen tahdissa. Suurimmaksi osaksi lapset opettelevat tietokoneen ja internetin käyttöä valvomattomissa olosuhteissa.

Koulussa, sekä kotona olisi hyvä paneutua internettiin myös pintaa syvemmin. Tärkeää olisi keskustella lasten kanssa internetin vaaroista, nettikäyttäytymisestä, sekä tiedon luotettavuudesta. Nämä ovat yleensä asioita, joihin nuori ei omassa ATK-koulussaan ole tutustunut.

Tämän oppaan tarkoituksena on toimia ala-aste ikäisten lasten opettajien sekä vanhempien mediakasvatuksen työvälineenä. Lasten suhde internettiin on hyvin ristiriitainen, joten opettajilla on hyvä olla olemassa selkeä ohje, jonka avulla he pystyvät antamaan tarvittavaa mediakasvatusta oppilaille. Jotta internetin mahdollisuuksia pystytään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti, on jokaisen tiedostettava myös sen vaarat. Internet luo mahdollisuuksia, joihin muut mediat eivät pysty.

Oppaasta löytyy esimerkkejä sosiaalisen median ja internet-tiedonhaun hyödyntämisestä lasten mediakasvatuksessa. Näiden tarkoituksena on kannustaa kasvattajia hyödyntämään internetin mahdollisuuksia monipuolisesti. Esimerkkejä on hyvä kehittää ja muokata omalle luokalle tai perheelle sopivaksi. Muista, että internetin hyödyntämisessä vain oma mielikuvitus on rajana.

2 SOSIAALINEN MEDIA

Sosiaalinen media on verkkoviestintäympäristö, joka perustuu käyttäjien tuottamaan ja muokkaamaan sisältöön. Siinä korostuu yhteisöllisyys, viestiminen ja tiedon jakaminen. Sosiaalinen media pitää sisällään monia internetin käytetyimpiä sivustoja, kuten erilaiset keskustelufoorumit, blogit ja kuvagalleriat. Suurin osa näistä on viihteelliseen käyttötarkoitukseen luotuja sivustoja, mutta monia voidaan hyödyntää myös opetuksessa. Sosiaalinen media tarjoaa opettajille välineet luoda uusia ja erilaisia opetuskokonaisuuksia, joiden avulla lapsi pystyy kehittymään monipuolisemmin.

Sosiaalisen median suosio on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kalliala ja Toikkanen (2009, 18) kuvailevat sosiaalisen median prosessiksi, jossa sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla rakennetaan yhteisiä merkityksiä. Yhteisöissä, keskustelufoorumeissa ja blogeissa käyttäjät voivat vertailla omia kokemuksia, unelmia, mielipiteitä ja ajatuksia. Tyypillistä näille sivustoille onkin sisällön jatkuva keskeneräisyys ja kehittyminen (Noppiari, Uusitalo, Kupiainen ja Luostarinen 2008, 89).

2.1 Rekisteröityminen ja netiketti

Aivan kuten muuhunkin käyttäytymiseen, myös nettikäyttäytymiselle on omat sääntönsä. Netiketti neuvoo turvallisen internetin käyttöä.

- *Älä paljasta tietoa itsestäsi (nimeä, osoitetta, puhelinnumeroa yms.)*
 - *Älä luovuta vieraille kuvaasi ilman aikuisen lupaa.*
 - *Älä paljasta salasanaasi.*
 - *Ota muut huomioon.*
 - *Muista, ettei kukaan voi pakottaa sinua mihinkään.*
 - *Muista, että kaikki eivät puhu netissä totta.*
- (Niinistö ja Ruhala 2006, 91).

Internetissä tulee käyttäytyä aivan kuten oikeassakin elämässä. Edes nimimerkin takana esiintyminen ei anna oikeutta olla epäkohtelias muita ihmisiä kohtaan.

Usein nämä asiat tahtovat unohtua ja internetissä käyttäytyään hyvin estottomasti.

Myös sosiaalisia medioita käytettäessä meille jokaiselle muodostuu tietynlainen maine. Verkkoyhteisön jäsenen kaikki kirjoitukset ja kommentit jäävät yhteisön historiaan ja näin ollen niihin on myös myöhemmin mahdollisuus kenen tahansa tutustua (Aalto ja Uusisaari 2009, 123). Omalla käytöksellä olisi pyrittävä luomaan itsestä sellainen kuva, kuin ihmisille haluaa välittää. Ei kannata esittää mitään muuta kuin oikeasti on. Maine kiirii aina perässä ja ikävän maineen saaminen voi vaikuttaa elämään vielä usean vuoden jälkeenkin.

Kirjoituskielen kanssa kannattaa olla tarkkana myös internetissä. Erityisesti nuorten välinen keskustelu käydään usein kirjoitetulla puhekielellä ja erilaiset lyhenteet sekä kirjainyhdistelmät ovat suosittuja. Rennossa kirjoitustyyliä ei ole mitään pahaa ystävien kanssa jutellessa, mutta virallisemmissä tilanteissa sitä kannattaa välttää. Kirjakielen käyttö etenkin ensimmäisellä yhteydenotokerralla on suositeltavaa, sillä se antaa hyvän kokonaisvaikutelman kirjoittajasta. Isojen kirjainten ja liiallisten huuto- ja kysymysmerkkien käyttämiseen kannattaa myös kiinnittää huomiota. Isoilla kirjaimilla kirjoitettu teksti ymmärretään huutamiseksi, eikä niitä silloin tulisi käyttää turhaan. Useiden huuto- ja kysymysmerkkien käyttämistä samassa lauseessa pidetään nettikulttuurissa sivistymättömänä käytöksenä. (Aalto ja Uusisaari 2009, 76).

Suosittujen ketjukirjeiden suosio on entisestään kasvanut sähköpostin myötä. Vaikka onnea tuottavien ketjukirjeiden lähettäminen on mukavaa ja niillä halutaan tuoda vastaanottajalle hyvä mieli, voi se aiheuttaa myös paljon harmia. Monien sähköpostien, kuten koulujen ja työpaikkojen, muistin määrä on rajoitettu hyvin pieneen. Jos samassa yhteisössä yksi henkilö lähettää 20 ystävälleen ketjukirjeen, jossa pyydetään heitä jatkamaan kirjettä eteenpäin samalle määrälle, täyttyvät postilaatikat nopeammin kuin uskoisikaan. Jos postilaatikko on täyttynyt ystävien lähettämistä ketjukirjeistä, voi jonkun tärkeän ja odotetun sähköpostin vastaanottaminen osoittautua mahdottomaksi.

Yhä useampi sivusto vaatii käyttäjää rekisteröitymään ennen kuin hän saa täysivaltaiset käyttöoikeudet sivustolle. Rekisteröitymisessä jokaiselle luodaan oma henkilökohtainen käyttäjätunnus ja salasana. Salasanoja saattaa olla kymmenille eri sivustoille, joten ei ihme, että salasanat tahtovat unohtua, varsinkin jos sivustolla ei tule vierailtua päivittäin. Salasanat eivät saisi koskaan olla identtisiä keskenään, sillä jos joku saa salasanan selville, pääsee hän kirjautumaan sillä usealle eri sivustolle. Salasanoja ei myöskään tulisi koskaan kuljettaa kirjattuna mukana, ettei kukaan ulkopuolinen henkilö pääsee niihin käsiksi.

Aalto ja Uusisaari (2009, 21) vertaavat salasanoja avainnippuun. Yksi salasana on omaan sähköpostiin, toinen koulun tietoverkkoon ja kolmas työpaikan kotisivuille. Salasanoista on pidettävä aivan yhtä hyvä huoli kuin avaimistakin. Aivan kuten avaimetkin, myös salasanojen tulisi olla erilaisia keskenään. Hyvä salasana sisältää aina sekä kirjaimia että numeroita. Hyvä olisi myös käyttää erikoismerkkejä. Salasana ei koskaan saisi koostua yhdestä sanasta, vaan sen tulisi olla joko sanojen yhdistelmä tai täysin yksittäisten merkkien sarja. Aalto ja Uusisaari (2009, 22) esittelevät kirjassaan kaavan, jonka avulla salasanat on helppo muistaa, mutta ne ovat silti keskenään erilaisia. Tämä kaava voi muodostua esimerkiksi palvelimen nimen kolmesta ensimmäisestä kirjaimesta, siihen perään merkkijono 316%! ja palvelimen viimeinen kirjain. Tätä kaavaa käyttämällä jokainen salasana on lähes varmuudella erilainen, mutta kaavan muistamalla pystyy selvittämään unohtuneenkin salasanan.

Sivustoille rekisteröityminen on usein täysin harmitonta, mutta joskus siitä voi aiheutua ikäviä seurauksia. Sivuston ylläpidon lähettämää mainospostia voi alkaa kasautumaan sähköpostiin tai jopa kotiovelle saakka. Rekisteröitymisessä annetuista puhelinnumeroista ja osoitteista voi seurata epämieluisia yhteydenottoja. Vanhempien onkin syytä tarkistaa tahojen luotettavuus ennen lapsen rekisteröitymistä. Palvelun käyttöehdot tulisi aina lukea, jotta selviää, ettei lapsen tietoja käytetä myöhemmin väärin (Lehtipuu 2006, 159).

* Askarrelkaa lasten kanssa avainnippu, jossa jokainen avain kuvastaa yhtä salasanaa. Avaimen kohdalle voi kirjoittaa esimerkiksi

palvelimen nimen. Näin lapset ymmärtävät kuinka tärkeitä on pitää salasanoista hyvää huolta.

* Pohtikaa yhdessä lasten kanssa internetin pelisääntöjä ja maineen muodostumista. Miten internetissä tulisi käyttäytyä, ettei aiheuttaisi muille harmia. Miten hyvä nettimaine syntyy ja miten siihen voi itse vaikuttaa? Laatikaa omat säännöt nettikäyttäytymisestä.

2.2 Internetin mahdollisuudet viestimiseen

Internet on mahdollistanut ihmisten välisen nopean viestimisen. Aikaisemmin kirjeen lähettämisestä saattoi kulua useampi päivä, ennen kuin se saapui vastaanottajalleen. Puhelimen keksiminen nopeutti tiedon kulkua huomattavasti, mutta tärkeän tiedon sanasta sanaan siirtyminen oli haastavaa. Faxin ilmestyminen työpaikoille mahdollisti asiakirjojen lähettämisen lähes reaaliajassa, mutta harvalta yksityishenkilöltä sitä kuitenkaan kotoa löytyi.

”Hei mä laitan sen sun sähköpostiin” on lähes kaikille tuttu ilmaus. Nyky-yhteiskunnassa lähes jokaisella täysi-ikäisellä tietokoneen omistajalla on käytössään myös oma sähköposti. Usein sähköposteja löytyy useita, jokainen eri käyttötarkoitukseen. On työ-, koulu- ja henkilökohtainen sähköpostiosoite, sekä mahdollisesti myös harrastuksiin liittyen omansa. Asioiden hoitaminen sähköpostin välityksellä on usein paljon helpompaa, kuin esimerkiksi soittamalla. Sähköpostin voit kirjoittaa vaikka keskellä yötä ja vastaanottaja lukee sen kun seuraavan kerran avaa postinsa.

Nopparin ym. (2008, 86) tutkimuksessa selvisi, että tutkimukseen osallistuneista 11-vuotiaista vain yli puolella oli oma sähköpostiosoite, kun taas 14-vuotiaista lähes kaikki omistivat sähköpostiosoitteen. Harva heistä kuitenkaan käytti itse sähköpostia tai edes kävi tarkistamassa olivatko saaneet muilta postia. Yhteydenpito sukulaisiin ja tiedon välittyminen liittyen harrastuksiin olivat lasten keskeisimmät sähköpostin käyttötarkoitukset. Tutkimukseen osallistuneet lapset

pitivät sähköpostia liian hitaana kommunikaatiotapana ja suosivatkin erilaisia pikaviestimiä kommunikoidessaan ystävien kanssa.

Tunnetuimpia Suomessa käytettyjä sähköpostitilejä ovat Gmail, Hotmail, sekä Luukku.com. Nämä palvelimet tarjoavat ilmaisen sähköpostiosoitteen. Sähköpostiosoitetta luodessa on hyvä ajatella sen asiallisuutta. Oman kokemukseni perusteella epämääräiset nimimerkit vaikeuttavat sähköpostiliikennettä. Esimerkiksi "Angel95" ei todennäköisesti kerro vastaanottajalle mitään lähettäjän henkilöllisyydestä. Tällaisien viestien oletetaan helposti olevan roskaposteja, jotka saattavat pahimmassa tapauksessa sisältää haitallisia viruksia. Osa sähköpostipalvelimista suodattavat epämääräiset sähköpostit suoraan roskapostit -kansioon. Näin ollen tärkeä ja kiireellinen sähköposti saattaa jäädä täysin vastaanottajan huomioimatta. Kun sähköpostiosoite koostuu henkilön koko nimestä, pystyy vastaanottaja heti näkemään, kuka viestin on lähettänyt. Asiallinen sähköpostiosoite luo myös lähettäjistä luotettavan ja asianmukaisen kuvan.

Messenger on ilmainen pikaviestintäpalvelin, joka on esimerkiksi sähköpostia huomattavasti nopeampi kommunikointiväline. "Mesettäminen" on reaaliaikaista viestimistä, jossa osapuolet kirjoittavat toisilleen lyhyitä viestejä. Lapset ja nuoret käyttävät Messengeriä päivittäisenä viestimisen välineenä. Messenger on heillä auki lähes aina ja avoimia keskusteluja voi olla jopa kymmeniä. Keskustelukaveri voi löytyä naapurista tai toiselta puolelta maapalloa. Reaaliaikainen viestiminen kahden tai useamman henkilön välillä nopeuttaa asioiden eteenpäin viemistä. Ei siis ihme, että "mesettämisen" suosio on niin suuri.

"Mesettämiselle" on muodostunut omanlaisensa keskustelutyöli. Lyhenteiden ja kirjainyhdistelmien lisäksi käytetään paljon hymiöitä ja animoituja hahmoja. Alun perin hymiöt koostuivat vain muutamasta erilaisesta naamasta, jotka kuvastivat tunteita, kuten iloa ja surua. Nykyään hymiöitä löytyy useita erilaisia. Jokaiselle ajatukselle ja tunteelle löytyy aina oma kuvansa ja jollei sitä itseltä löydy, voi sen aina ladata kaverilta.

”Mesettäminen” ei keskity enää pelkästään kirjoittamiseen ja hymiöiden viljelemiseen, vaan esimerkiksi tiedostojen siirtäminen Messengerin välityksellä on yleistynyt. Harmillisesti, mukana siirtyy usein myös tiedostoon kätkeytyneitä viruksia. Kannattaa siis olla varovainen vastaanottaessa toisten lähettämiä tiedostoja. Myös ”mesettämisessä” on huolehdittava, että tietokoneen viruksentorjunta ja palomuuuri ovat ajan tasalla. Messengerin välityksellä pystyy käymään myös videokeskusteluja, kun tietokoneeseen liittyy nettikameran ja mikrofoniin. Ääni ja kuva toimivat yleensä moitteettomasti myös messengerissä, mutta siihen tarkoitukseen on kehitetty myös oma palvelunsa, Skype.

Skype on ruotsalaisten kehittämä internetin verkkopuheluihin suunniteltu sovellus ja sen suosio on noussut lähivuosina voimakkaasti myös Suomessa. Kuten Messengerin, myös Skypen saa ladattua ilmaiseksi internetistä. Kun ohjelma on ladattu koneelle, on yhteydenotto ystävään tai sukulaiseen helppoa. Skypellä pystytään soittamaan myös tavalliseen puhelimeen, mutta silloin soitosta peritään pieni maksu. Raha on aina ladattava etukäteen palvelimelle, ennen kuin soitto on mahdollista. Joka tapauksessa Skypen kautta soitetut puhelut ovat edullisempia kuin tavallisesta puhelimesta toiseen soitettuna. Sovellus on loistava palvelu erityisesti silloin, kun halutaan puhua ulkomailla olevan henkilön kanssa. Skypessä ei ole pakko käyttää videokuvaa, vaan sillä voidaan keskustella aivan kuten puhelimesakin tai käyttää sitä Messengerin tapaan pelkästään kirjoittamiseen.

2.3 Lasten suosimat yhteisöt IRC -Galleriasta Habboon

IRC – Galleria (Internet Relay Chat) on yli 12-vuotiaille nuorille suunnattu verkostopalvelu, jossa jokainen voi luoda oman verkostoprofiilinsa. Nuoret muodostavat itselleen netti-identiteetin, muokkaamalla profiilista itsensä näköisen. Galleriaan lisätään päivittäin lähes 70 000 valokuvaa, yli 40 000 päiväkirjamerkintää, sekä 1,5 miljoonaa kommenttia (IRC-Galleria [Verkkosivu]. [Viitattu 20.4.2010]). Omien sanojensa mukaan IRC-Galleria tavoittaa yhteisössään joka kuukausi 70 % kaikista Suomen 15–24 –vuotiaista. ii2 on toinen IRC-Gallerian tapainen kuvagalleria, joka on suunnattu hieman nuoremmille käyttäjille.

Siihen on registeröitynyt Suomessa yli 200 000 nuorta ja lasta, joista lähes 94 % on 12–18 -vuotiaita. Vaikka verkkoyhteisö ei olekaan aivan yhtä tunnettu kuin IRC-Galleria, on se ollut toiminnassa jo vuodesta 2002 alkaen. (ii2 [Verkkosivu]. [Viitattu 20.4.2010]).

Vaikka profiilin tarkoitus on pääsääntöisesti esitellä omalle ystäväpiirille ajatuksia ja kuvia, on tuntemattomien ihmisten kommentoiminen muodostunut lähes yhtä tärkeäksi motiiviksi. Itsetuntoa pönkittävät kommentit tuntuvat nuoresta hienolta ja kiehtovalta. Yhteisöt ovat täynnä poseerauskuvia tytöistä, joilla he selkeästi hakevat huomiota ja hyväksyntää. Vanhempien, kuten myös opettajien, olisi hyvä käydä tutustumassa sivustoon ja nähdä minkälaisessa yhteisössä lapset aikaansa viettävät. Monille sivuston sisältö saattaa tulla yllätyksenä, mutta se on kuitenkin todellisuutta. IRC-Gallerian ja ii2:n tyyliset sivustot ovat vain pieni osa kaikkea sitä kokonaisuutta, minkä osallisena lapsi on.

IRC-Gallerian omasta ”Tietoa” kohdasta löytyy paljon hyvää informaatiota vanhemmille. Jokaisen aikuisen olisi hyvä lukea enemmän siitä, minkä yhteisön jäsenenä lapsi on. On kuitenkin muistettava, että tekstin laatija on sivuston ylläpitäjä, joten asioita voidaan usein kaunistella tai vähätellä.

* Käykää lasten kanssa läpi IRC-Gallerian, sekä ii2:n sääntöjä. Kuinka moni oikeasti on lukenut ne läpi ennen kuin on rekisteröitynyt. Mitä seuraa sääntörikkomuksesta? Onko kuvagallerioiden sääntöjen rikkominen yhtä vakava asia kuin esimerkiksi koulun sääntöjen rikkominen?

Facebookin on maailmanlaajuinen yhteisö, johon jokaisen yli 16-vuotiaan on mahdollista liittyä. Facebook-huuma saavutti nopeasti myös suomalaiset. Vuonna 2009 rekisteröityneiden suomalaisten määrä ylitti miljoonan ja koko maailmassa käyttäjiä oli jo yli 200 miljoonaa (Aalto ja Uusisaari 2009, 93).

Facebookissa käyttäjät pystyvät niin ikään jakamaan ajatuksiaan, julkaisemaan kuvia ja videoita, sekä osallistumaan mitä erikoisimpiin kyselyihin ja testeihin. Yhteisön käyttömahdollisuudet ovat kasvaneet huikkeisiin mittakaavoihin ja

nykyään sivut alkavatkin olemaan täynnä erilaisia sovelluksia. Facebook toimii nuorille myös eräänlaisena suosion mittarina. Mitä enemmän facebook-kavereita sinulla on, sitä korkeamman statuksen omaat ystäväsi keskuudessa. Ei ole tavatonta omistaa monta sataa facebook-kaveria, joiden kanssa ei yhteisön ulkopuolella tule pidettyä minkäänlaista yhteyttä.

Suomessa toukokuussa vierailut Trend Micron tietoturvakouluttaja David Perry varoittaa ihmisiä Facebookin käytöstä. Hän painottaa, että yhteisössä jaettu tieto on käytännössä täysin julkista, vaikka yksityisasetukset olisivatkin mahdollisimman tiukat. Facebookin asiakkaita eivät ole käyttäjät, vaan mainostajat. Kaikki Facebookin tiedot ovat mainostajille avoimia, jopa yksityisesti lähetetyt viestit. Perry varoittaa ihmisiä hyväksymästä sovelluksia tai julkaisemasta perheenjäsenten tai lemmikkien nimiä. Verkkopalveluiden tarkistuskysymyksissä kysytään usein juuri lemmikin nimeä tai äidin tyttönimeä. Verkkorikolliset ovat taitavia onkimaan tämänlaisia tietoja eri yhteisöistä. (Pitkänen 2010 [Viitattu 26.5.2010]).

Habbo on virtuaalimaailma, jossa rekisteröitynyt käyttäjä luo itselleen hahmon, jonka avulla hän pystyy liikkumaan hotellimiljöössä. Habbo on suomalaisten kehittämä sivusto, joka on suunnattu yli 13-vuotiaille nuorille. Nuoret tapaavat sivustolla ystäviään ja tekevät heidän kanssaan lähes samanlaisia asioita kuin oikeassakin elämässä. Nuoret ovat järjestäneet suosituissa virtuaalimaailmassa jopa syntymäpäiviään, jonne ystävät ovat saapuneet lahjojen kanssa. Vaikka itse rekisteröityminen ja palvelun käyttäminen on maksutonta, löytyy sivustolta myös maksullisia toimintoja. Habbo-kolikoilla nuoret voivat sisustaa huoneitaan tai ostaa peliin sisältyviä palveluita. Habbo on avoinna joka päivä aamukuudesta keskiyöhön, joten nuorilla ei ole yöllä mahdollisuutta kuluttaa aikaansa virtuaalimaailmassa (Habbo [Verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]). Tämä on hyvä, mutta harvinainen ominaisuus tämän tyyppisillä sivustoilla.

Habbon sivuilta löytyy paljon tietoa myös vanhemmille, jossa kerrotaan tarkemmin sivun pelisäännöistä. Pelkästään vanhemmille suunnattujen tietojen lisäksi sivustolta löytyy tarkat tiedot kustakin pelin toiminnosta turvallisuuteen asti. Sivustolla on automaattinen suodatin, joka poistaa käyttäjien keskustelussa

käyttämättä kiro sanat, seksistiset ilmaisut, sekä henkilökohtaiset tiedot. (Habbo [Verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]). Mikään suodatin ei kuitenkaan voi koskaan olla täysin pitävä ja nuoret tahtovat aina löytää omat keinonsa suodattimien kiertämiseen. Lasten toimimista virtuaalimaailmassa olisi hyvä seurata säännöllisesti, sillä vaikka sivusto olisi kuinka hyvin suojattu, väärinkäyttäjää löytyy aina. Aikuisten tulisi keskustella lasten kanssa säännöllisin väliajoin virtuaalimaailman tapahtumista, jolloin heidän olisi helpompi reagoida mahdollisiin ongelmiin ja puuttua niihin ajoissa.

Vuonna 2004 Habbo joutui tekemään sivustollaan useita muutoksia kuluttaja-asiamiehen puuttuessa asiaan. Muutoksien jälkeen ikäraja nostettiin 13 ikävuoteen ja alle 15-vuotiaiden nuorten täytyi pyytää vanhempiensa suostumus rekisteröitymiselle. Myös vanhemmille suunnattuun informaatioon tehtiin lisäyksiä, jotka koskivat erityisesti virtuaalimaailman maksullisia osioita. (Niinistö ja Ruhala 2006, 92). Habbon sivuilta ei kuitenkaan selviä, miten näiden ikärajojen noudattamista valvotaan. Syntymävuoden muuttamiseen pystyy jokainen, joten uskon yhteisöstä löytyvän monta ikärajan alapuolelle jäävää lasta.

2.4 Keskustelufoorumit ja virtuaalinen identiteetti

Erilaiset keskustelufoorumit ja chatit ovat hyvin suosittuja erityisesti nuorten ja lasten keskuudessa. Ajatus nimimerkin varjolla juttelemisesta vieraan henkilön kanssa tuntuu kiehtovalta, sekä turvalliselta. Koska tahansa voi keskustelun lopettaa ilman, että tarvitsee varoa toisen osapuolen reaktiota. Ja mikä parasta, tämä ei koskaan saa tietää kuka oikeasti olet.

Usein keskustelufoorumit sijoittuvat jonkun tietyn kiinnostuksen kohteen sisään. Aihe voi pyöriä joko eläinten, musiikin tai jonkun urheilulajin ympärillä. Nuoret löytävät foorumeilta toisia nuoria, joiden kanssa mielenkiinnon kohteet kohtaavat. Ei ole harvinaista, että tämänlaisten verkkotuttavuuksien kanssa solmitaan pitkiä ja kestäviä ystävyysuhteita, jotka ulottuvat internetin ulkopuoliseen elämään asti.

Anonyymi on yleinen vierailija keskustelupalstoilla. Anonyymi on henkilö, joka ei esiinny omalla nimellä, eikä nimimerkillä. Käyttäjä haluaa salata oman identiteettinsä muilta ja sulautua joukkoon. Pseudonyymillä sen sijaan tarkoitetaan henkilöä, joka piiloutuu itse keksityn nimimerkin taakse. Nimimerkin avulla henkilö kehittää itselleen sivupersoonan, joka mahdollistaa erilaisten roolien omaksumisen. Nimimerkin käyttäminen vaikuttaa suoraan myös ihmisten käyttäytymiseen internetissä. Joskus henkilöt toimivat hyvinkin estottomasti, koska luulevat pysyvänsä nimimerkin takana piilossa. Myös monet syrjäytyneet tai ujut ihmiset kokevat nimimerkin käyttämisen vapauttavana, koska aikaisemmin he eivät ole uskaltaneet ilmaista omia mielipiteitään. (Mäkinen 2006, 175–185).

Nimimerkin valinta ei ole aivan yksinkertainen asia. Parhaiten nimimerkki toimii silloin, kun se kertoo jotain käyttäjästä. Usein nimimerkin perään lisätään esimerkiksi syntymävuosi, jotta toinen osapuoli tietää jo valmiiksi iän, ennen kuin aloittaa itse keskustelun. Nimimerkki on kuitenkin aina henkilön itsensä keksimä, joten sen tarkoituksena voi myös olla hämätä keskustelukumppania. Tyttö95 -nimimerkin takana voi hyvinkin olla keski-ikäinen mies, jonka tarkoitusperät eivät kestä päivänvaloa. Tärkeintä on olla paljastamatta itsestään liikaa. Tuntemattomalle henkilölle ei koskaan saa kertoa koko nimeä, puhelinnumeroa tai kotiosoitetta.

Vuonna 2004 voimaan tulleen sananvapauslain mukaan internetin keskustelupalstalle tai chatiin kirjoittanut yksityishenkilö on rikosoikeudellisessa vastuussa julkaisemastaan materiaalista, jos sisältö on kunniaa loukkaavaa (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 106). On muistettava, ettei nimimerkki suojaa kirjoittajan henkilöllisyyttä loputtomiin. Jokaisesta liikkeestä ja tekemisestä jää merkintä sivustoille ja tietokoneen IP-numeron perusteella tekijä pystytään lähes aina jäljittämään.

2.5 Oman materiaalin julkaiseminen internetissä

Internet ja sosiaalinen media tarjoavat kirjoittajille uusia tapoja julkaista materiaalia. Kirjojen, lehtien ja muiden printti-painosten rinnalle ovat nousseet

sosiaalisen median tarjoamat julkaisumahdollisuudet. Blogit ovat nousseet tunnetuimmaksi tavaksi julkaista omia ajatuksia, unelmia ja intohimoja. Vaikka blogien aiheet pyörivät usein muodin, harrastuksien tai elämäntapojen ympärillä, on blogin alkuperäinen tarkoitus ollut toimia interaktiivisena päiväkirjana (Haasio 2007b, 36).

Blogit ovat sivuja- tai sivustoja, jonne kirjoittaja tuottaa päivämäärällä varustettua ajankohtaista sisältöä. Sisältö on lukijoiden kommentoitavissa ja merkinnöt pysyvät muuttumattomina, jolloin ne on myös myöhemmin luettavissa. (Kilpi 2006, 3). Ensimmäiset internetissä julkaistut blogit olivatkin yksityishenkilöiden kirjoittamia päiväkirjoja, joista osa oli jopa hyvin henkilökohtaisia. Blogien yleistyminen alkoi vuonna 2002 ja kuuden vuoden kuluttua niiden määrä nousi 200 miljoonaan. (Kalliala ja Toikkanen 2009, 41). Nykyään blogien käyttötarkoitukset vaihtelevat laidasta laitaan. Yksityishenkilöiden blogien lisäksi, myös yritykset hyödyntävät blogien tuomaa julkisuutta enemmän tai vähemmän näkyvästi. Yritykset sijoittavat omia mainoksiaan bloggaajien sivuille, tiettyä maksua vastaan. Kilven (2006, 86) mukaan yksityisten ja yritysblogien välinen raja on usein hyvin hauras. Monet henkilökohtaiset blogit sisältävät paljon työhön liittyvää asiaa ja yritysblogien kohdalla toisin päin. Blogien sisäinen vuorovaikutus on yksi keskeisimpiä motiiveja kirjoittajille (Aalto ja Uusisaari 2009, 62). Omille ”postauksille” eli kirjoituksille halutaan lukijoiden vahvistusta ja hyväksyntää. Aina kaikki kommentit eivät kuitenkaan ole positiivisia, sillä kaikkia ei koskaan voi miellyttää.

Blogosfääri on kaikkien internetissä sijaitsevien blogien muodostama yhteisö. Blogit verkostoituvat toisiinsa linkkien ja kommenttien avulla. Bloggaajat lisäävät linkkejä toisiin blogeihin, jotka hänen mielestään ovat kiinnostavia. Nämä linkit muodostavat tietynlaisen viiteryhmän, johon bloggaaja haluaa kuulua. Kommenttien jättäminen on mahdollista lähes kaikissa blogeissa. Kommenttien välityksellä käydään usein mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä keskusteluja. (Kilpi 2006, 17).

Internetistä löytyy useita sivustoja, joiden kautta jokainen voi avata oman bloginsa. Tunnetuimpia näistä ovat mm. Vuodatus.net (<http://www.vuodatus.net>), Blogger

(<http://www.blogger.com>) ja Wordpress (<http://www.wordpress.com>). Monet blogit, kuten esimerkiksi "reissu-blogit" sijoittuvat aihealuetta koskeville sivustoille. Blogilista.fi on suomalainen sivusto, joka sisältää linkit kaikkiin sinne ilmoitettuihin blogeihin. Sivuston avulla on helppo löytää kiinnostavimmat blogit ja seurata niiden päivittämistä. Sivustolta pystyy myös tarkastelemaan, mitkä blogit ovat tämän hetken seuratuimpia lukijoiden keskuudessa, sekä missä ovat ilmestyneet tuoreimmat päivitykset. (Blogilista.fi [Verkkosivu]. [Viitattu 25.4.2010]).

YouTube on perustettu vuonna 2005 ja se on tunnetuin videomateriaalia jakava sivusto, johon kuka tahansa voi ladata omia videoita. YouTube'n sisältö on hyvin kirjavaa. Suurin osa on käyttäjien itse kuvaamaa harrastemateriaalia, mutta paljon on myös laiton videomateriaalia. Vaikka sivustolta pyritään poistamaan kaikki kielletty materiaali, on työ hidasta ja poistamisvaiheessa videon on nähnyt yleensä jo usea tuhat katsojaa.

Vaikka sivustoa käytetäänkin monissa asioissa väärin, antaa se myös ennennäkemättömiä mahdollisuuksia. Monet lahjakkaat esiintyjät ovat nousseet julkisuuteen sen jälkeen, kun heidän videonsa on julkaistu YouTube'ssa. Tietyin väliajoin sivustolta nousee ihmisten tietoon videopätkiä, joista kasvaa lyhyessä ajassa legendoja. Ei ole ollenkaan tavatonta, että hauskan videon sivustolle lisännyt henkilö istuu muutaman viikon kuluttua Ellen DeGeneres Shown sohvalla kertomassa, kuinka video sai alkunsa. Tärkeää on kuitenkin tiedostaa, että internettiin ladattua videota ei sieltä välttämättä koskaan saada kokonaan pois. Kuka tahansa pystyy kopioimaan videon ja käyttämään sitä mihin tarkoitukseen tahansa.

Niin sanottujen harrastelijoiden lisäksi eri tahojen TV-kanavat ovat alkaneet julkaista laillista materiaalia sivustolla (Aalto ja Uusisaari 2009, 55). Myös mainostajat ovat löytäneet YouTube'n mahdollisuudet ja yleisön. Viraalivideot eivät yleensä näytä perinteisiltä mainosvideoilta, vaan ne on pyritty kuvamaan amatöörimaisesti. Näin ollen katsoja ei välttämättä heti ymmärrä katsovansa mainostoimiston suunnittelemaa ja kuvaamaa mainosta.

Vaikka YouTubea on nykyään mahdollista käyttää myös suomenkielellä, käyttöehdot on luettavissa ainoastaan englanniksi. Sen sijaan sivuston tietosuojakäytännöt on käännetty myös suomeksi. Näihin tietosuojakäytäntöihin olisi hyvä tutustua, sillä niiden tarjoama suoja ei ulotu kovinkaan laajalle. Esimerkiksi YouTubeen lähettämiä henkilökohtaisiätietoja voidaan käyttää palveluntarjoajan omiin käyttötarkoituksiin (YouTube [verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]).

Aion seuraavissa kappaleissa tarkastella lähemmin suomenkielistä Googlea, artikkeliviitetietokanta Artoa, sekä aihehakemisto Makupaloja. Nämä ovat esimerkkejä hyvistä tiedonhankinta menetelmistä. Tutun Googlen rinnalla Arto saattaa kuulostaa vieraammalta sivustolta. Se avaa kuitenkin käyttäjälleen hyvät tiedonhankinta mahdollisuudet. Näihin sivustoihin tutustumalla myös muiden hakukoneiden ja tietokantojen käyttäminen on helpompaa.

*Keskustelkaa lasten kanssa blogeista ja niiden uskottavuudesta. Minkälaisia blogeja lapset lukevat? Mistä tietää mikä blogeissa on mainontaa ja mikä kirjoittajan omia ajatuksia?

*Luokka voi perustaa yhdessä oman bloginsa, jossa seurataan esimerkiksi jonkun projektin etenemistä. Jokaisella oppilaalla tai oppilasryhmällä olisi oma päivitysvuoronsa, jolloin sivulle tuotettava materiaali olisi heidän vastuullaan.

2.5.1 Blogin luominen Bloggerissa

KUVA 1. Bloggerin etusivu.

Blogger on suosittu ilmainen blogi-sivusto. Sivusto löytyy nykyään myös suomenkielillä, joten oman blogin luominen on vieläkin helpompaa. Oman blogin pääsee luomaan osoitteessa <https://www.blogger.com/start>. Sivuston pitäisi aueta valmiiksi suomenkielisenä. Jos ei, niin valitse kieli sivun oikeasta yläkulmasta. Etusivulta löytyy ”lisätietoja” kohta, josta pääsee tutustumaan sivustoon ja sen ominaisuuksiin tarkemmin. Lisätietoihin on aina hyvä tutustua ennen blogin luontia. Sivun alareunasta löytyy muun muassa palveluehdot, jotka pitää aina lukea ennen seuraavaan vaiheeseen siirtymistä. Jos oma blogi on jo luotu, voi yläreunasta kirjautua suoraan sisään, muussa tapauksessa klikkaa ”Luo blogi!” kohtaa, josta pääset luomaan oman blogi-sivuston.

Täytä ensimmäisen sivun tiedot. Muista luoda salasana, joka on tarpeeksi vahva. Käytä mieluusti kirjainten lisäksi myös numeroita ja erikoismerkkejä. Voit käyttää aikaisemmin esitettyä esimerkkiä hyväksi. Lue aina käyttöehdot ennen niiden hyväksymistä, hyvä olisi lukea ne kahteen kertaan. Kun kaikki kohdat on täytetty, paina ”Jatka” – painiketta. Seuraavaksi nimeä blogi. Blogin nimi olisi hyvä miettiä

jo etukäteen valmiiksi. Hyvä nimi kerää paljon lukijoita. Nimi kertoo myös paljon sen kirjoittajasta ja blogin sisällöstä. Kun valitset blogille osoitetta, blogin nimen olisi hyvä sisältyä siihen. Tarkista, että osoite on saatavilla. Omaperäisyys on tässä kohtaa eduksi, sillä monet suositut nimet ovat jo käytössä. Paina ”Jatka” niin pääset valitsemaan blogin pohjamallia. Jokaisen mallin alta löytyy esikatselu painike, jota klikkaamalla pääsee mallia tarkastelemaan lähemmin. Valitse mieleinen pohjamalli ja paina ”Jatka”. Kun kaikki tämä on tehty, voi bloggaamisen aloittaa.

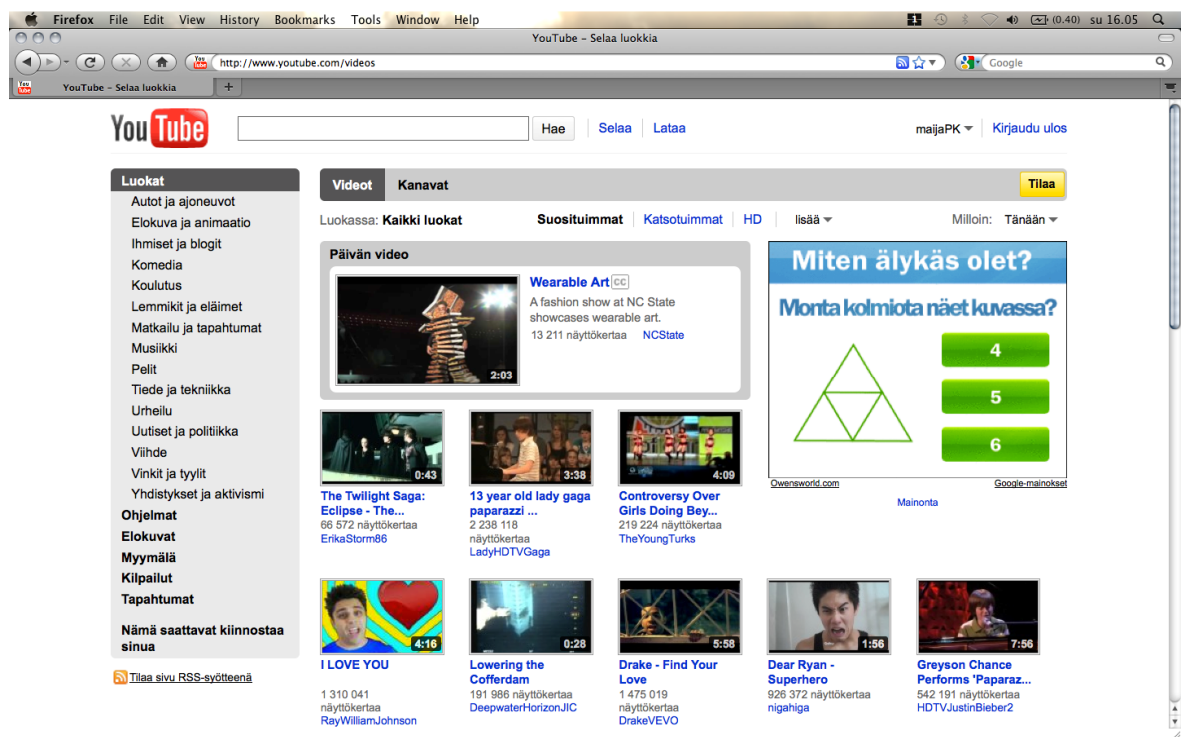
Asetuksista pystyy vielä muuttamaan blogin otsikkoa tai kirjoittamaan lyhyen kuvauksen blogista. Hyvä on tarkistaa myös muut asetukset, jotka koskevat blogin näkyvyyttä ja sivuilla näytettäviä tietoja. Kun blogia ja yleistä blogisfääriä oppii tuntemaan paremmin, on omaa blogiakin helpompi muokata. Asetuksista blogia pääsee muokkaamaan oman mielen mukaan. Muista kuitenkin tallentaa muutokset ennen sivulta poistumista, jotta ne näkyvät sivustolla.

Suurimmat muutokset tapahtuvat yleensä ulkoasussa. Blogi halutaan muokata oman näköiseksi. Sivun ulkoasun muokkaus on aivan yhtä helppoa kuin koko blogin luonti. Sivun on jaettu osioihin, joita jokaista pystyy muokkaamaan erikseen painamalla ”Muokkaa” painiketta. Kuvan voi hakea joko omista tiedostoista tai muualta internetistä. Suositeltavaa on käyttää omaa materiaalia, ettei tekijänoikeuksia rikota. Tallentamalla saat muutokset näkymään sivulla. Blogiin on mahdollista lisätä myös mainoksia, mutta sitä kannattaa harkita tarkkaan. Mainostaminen blogeissa on asia, joka jakaa tällä hetkellä hyvin paljon mielipiteitä. Kaikki lukijat eivät siitä pidä.

”Tarkastele blogia” kohdasta pääset katsomaan, miltä blogi näyttää. Blogi on hyvä pitää yksinkertaisen tyylikkäänä, itsesi näköisenä. Omaperäisyys on aina hyväksi, mutta helppolukuisuus on kuitenkin aina tärkeintä. Kukaan ei jaksakaan lukea blogia, jonka sekavuus vaikeuttaa lukemista ja hahmottamista. Muuta blogin ulkoasua itsesi mukaan. Aivan kuten sinäkin muutut, muuttuu myös blogisi. Jos haluat poistaa blogisi kokonaan sivustolta, on se hyvin yksinkertaista. Asetuksien ensimmäiseltä sivulta löytyy Blogityökalut, josta blogin poistaminen onnistuu painamalla ”Poista blogi” painiketta.

2.5.2 Videomateriaalin lisääminen YouTube -sivustolle

Jotta YouTube sivustolle saa lisättyä omia videoita, sinne on ensin rekisteröidyttävä. Mene sivulle <http://www.youtube.com> ja klikkaa oikeasta yläkulmasta ”Luo tili”. Lue erityisen huolellisesti käyttöehdot. Jos oma kielitaito ei riitä englanninkielisen tekstin kääntämiseen, pyydä joku toinen henkilö tulkkamaan ne sinulle. Voit kirjautua YouTube jäseneksi jo olemassaolevalla Google – tilin tiedoilla, tai luoda kokonaan uuden tilin. Tämän tehtyäsi olet kirjautunut YouTubeen.

KUVA 2. YouTubessa videoita pystyy selaamaan myös aiheittain.

Sivut näkyvät sinulle suomeksi, joten YouTuben käyttö on mahdollisimman helppoa. Hakukenttään voit laittaa hakusanan, joka kuvastaa halutun videon sisältöä. Huomioi, että YouTubessa hakusanojen on oltava tarkempia kuin esimerkiksi Googlessa. Jos et etsi mitään tiettyä videota, voit painaa ”selaa” – painiketta, jolloin voit selata videoita esimerkiksi luokittain. ”Lataa” kohdasta pääset lataamaan sivustolle omaa materiaalia. Voit valita tiedoston omaalta koneeltasi tai mahdollisesti kuvata verkkokameralla haluamasi pätkän. Mieti joka tapauksessa hyvin tarkkaan, mitä materiaalia sivustolla julkaiset. Kysy videossa

esiintyviltä henkilöiltä lupa julkaisulle. Ja muista tärkein, nettiin ladattua videota ei todennäköisesti saa sieltä koskaan pois.

Jokaisen sivun alareunasta löytyy ”Ohje” – kohta, johon kannattaa käydä tutustumassa. YouTube – käsikirjasta löytyy paljon hyviä ohjeita videoiden katsomiseen, sekä oman materiaalin lataamiseen.

2.6 Oppimisympäristöt ja -pelit

Ihanteellinen oppimisympäristö koostuu erilisista opiskelumuodoista, -tavoista, sekä työvälineistä. Verkko-oppimisympäristö tukee lapsen tutkivaa ja itsenäistä oppimista. Ennen kuin oppimisympäristö otetaan käyttöön, on opettajan hyvä tutustua tarkemmin sen teknisiin ja toiminnallisiin toteutuksiin. Verkko-oppimisympäristöä kuvataan usein avoimeksi oppimisympäristöksi, jossa korostetaan ennen kaikkea joustavuutta. Kun oppilas ei ole sidoksissa aikaan eikä paikkaan, opiskelu on hyvin opiskelijakeskeistä. (Haasio ja Haasio 2008, 44–48).

Yksi tunnetuimista oppimisympäristöistä on käyttäjälle ilmainen Moodle. Se on vapaasti muokattavissa eri käyttötarkoitusten mukaan. Sen sisään voidaan luoda joko yksittäisiä kursseja tai laajempia opintokokonaisuuksia. Moodle on ladattavissa osoitteessa <http://moodle.org/>

Lapset viettävät suurimman osan ajastaan internetissä pelaamalla. Pelit voivat olla vahingollisia lapselle, mutta monet kuitenkin kehittävät lapsen taitoja. Niinistön ja Ruhalan (2006, 72) mukaan pelien keskeisimpiä tehtäviä on tarjota lapselle elämyksiä ja tunnekokemuksia, sekä identiteetin ja persoonallisuuden rakennusaineita. Pelatessaan lapsi pystyy kokemaan empatiaa pelihahmoja kohtaan ja samaistumaan heihin.

Pelit sisältävät paljon väkivaltaa ja pelottavia asioita. Monet lapset ajautuvat usein tahtomattaan pelisivustoille, joiden materiaali on tarkoitettu huomattavasti varttuneimmille nuorille ja aikuisille. Valitettavasti myös nuoremmille lapsille

suunnatut pelit ovat usein hyvinkin raakoja. Nykyään pelien grafiikat ovat niin todenmukaisia, että lapsen on vaikea erottaa, mikä on totta ja mikä ei.

Oppimiseen tarkoitetut pelit ovat hyvä tapa kohottaa lapsen motivaatiota ja monipuolistaa oppimista. Oppimispelejä käyttämällä lapsi tutustuu internetin ja tietokoneen hyödylliseen puoleen. Myös monet viihteelliseen tarkoitukseen luodut pelit kehittävät lapsen ongelmanratkaisukykyä, ajatteluprosessia ja sosiaalista kanssakäymistä. Lapsi oppii englanninkielen lisäksi uusia asioita myös historiasta ja eri kulttuureista. (Niinistö ja Ruhala 2006, 71). Internetissä on monia foorumeja, joista löytyy hyviä oppimiseen tarkoitettuja pelejä. Pelit ovat usein kategorioitu eri luokka-asteiden ja koulu-aineiden mukaan. Näin ollen opettajan on helppo löytää omalle luokalle soveltuvat pelit.

Tässä luettelo muutamista hyvistä sivustoista,

- Opettaja.tv <http://opettajatv.yle.fi>
- Mediakompassi <http://mediakompassi.yle.fi/>
- Mediametka <http://www.mediametka.fi/>
- Turun opetustoimi <http://www.tkukoulu.fi/vlinkit/db/> (sisältää opettajien valikoimia linkkejä eri opetusmateriaaleihin)

3 INTERNET-TIEDONHANKINTA

Internet on täynnä erilaista informaatiota kuvina ja tekstinä. Kaksikymmentä vuotta sitten oppilaat etsivät tietoa tietosanakirjoista ja erilaisista tieteellisistä lehdistä. Tänä päivänä jokainen oppilas pystyy avaamaan internetin ja hänen eteensä avautuu loputon informaation kenttä. Tietosanakirjojen suurin ongelma on tiedon nopea vanhentuminen. Internetissä tieto sen sijaan uusiutuu joka hetki, vaikkakin myös se sisältää paljon vanhentunutta tietoa. Asiantuntijoiden tekstien lisäksi kuvat ja videot konkretisoivat tietoa ja sen sisäistäminen on helpompaa. Kun oppilas maantiedon tunnilla etsii tietoa Kolumbiasta, pystyy hän tekstin ja kuvien avulla luomaan kokonaiskuvan, jota on helpompi myös lapsen ymmärtää. Kuten sanotaan, yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa.

Vaikka internetiä käytetään paljon viihteellisessä merkityksessä, yksi sen keskeisempiä käyttötarkoituksia on tiedonhaku. Internet pitää sisällään uskomattoman määrän erilaista tietoa. Suurin osa tiedosta on luotettavaa ja asiantuntevaa, mutta paljon on myös väärää ja asiatonta tietoa. Internetin tiedonhaku perustuu monilla suosittuun hakukoneeseen, Googleen. ”Googlettamista” käytetään, kun jokin asia halutaan selvittää mahdollisimman nopeasti. Vaikka Google onkin nopea ja tietyllä tavalla myös tehokas tapa etsiä tietoa, on muistettava, että internetistä pystyy etsimään tietoa myös muilla keinoin. Ari Haasio (2007a, 13) määrittelee tiedonhaun suunnitelluksi toiminnaksi, jossa hakusanat, hakulausekkeiden muotoilut ja rajaukset ovat tarkkaan harkittuja. Näin ollen ”googlettamista” ja tiedonhankintaa ei hänen mukaansa voida pitää yhtenä samana asiana.

3.1 Kriittinen medialukutaito

Lapsi alkaa noin viiden vuoden ikäisenä erottaa fiktion faktasta (Noppari ym. 2008, 146, Salokoski & Mustonen 2007, 19 mukaan). Internet on täynnä tietoa, jonka luotettavuutta on hyvin vaikea selvittää. Mikä määrittää tiedon oikeaksi, kun kukaan ei sen julkaisemista valvo? Nopparin ym. (2008, 148) tutkimuksessa 11- ja

14 – vuotiaat nuoret arvioivat faktan ja fiktion rajaa vertailemalla sanomalehtiä. Tuloksista selvisi, että nuoret ymmärtävät yllättävän hyvin viihteen ja uutisen eron. Nuoret suhtautuvat varovasti uutisointiin ja he ymmärtävät, että esimerkiksi iltapäivälehdissä monet uutiset ovat liioiteltuja ja tiettyjä asioita on niissä haluttu korostaa.

Medialukutaito jakautuu kolmeen osaan. Tiedon etsimiseen, tulkitsemiseen ja uuden tiedon luomiseen (Medialukutaito [Viitattu 2.6.2010]). Medialukutaidon määrittäjiä on useita, mutta keskeinen ajatus on kaikissa sama. Käyttäjän on hallittava internetin käyttö kokonaisvaltaisesti. Medialukutaitoa on pidettävä yllä ja kehitettävä internetin kehityksen rinnalla. Koulussa opitut taidot eivät riitä, vaan omalla kiinnostuksella on suuri ja tärkeä merkitys medialukutaidon ylläpitämisessä.

Onnistunut tiedonhankinta vaatii hakijalta tarvittavaa tietoa ja taitoa sen suorittamiseen. Pelkkä ”googlettaminen” ei tee tiedon etsimisestä tehokasta tai hallittua. Tarvittavan medialukutaidon omaava henkilö hallitsee myös muiden internetissä sijaitsevien tiedonlähteiden toiminnot ja kykenee näin ollen suorittamaan niissä suunnitelmallisen tiedonhaun.

Suunnitelmallisen ja onnistuneen tiedonhankinnan jälkeen on tiedon luotettavuus arvioitava tarkaan. Jokaisen lähteen kohdalla on hyvä miettiä kuka tekstin on kirjoittanut ja koska, sekä missä kontekstissa kirjoitus on julkaistu. Aivan kuten tekstin, myös kuvien ja videoiden alkuperä ja todenmukaisuus on tarkistettava. Koskaan ei voi olla täysin varma siitä, että teksti tai teos on aito ja totuudenmukainen. Kuvamanipulaatiot ja tekstin kontekstista erottaminen on internetissä yleistä. Wikipedia on yksi suosituimmista tiedonlähteistä internetissä, mutta sivuston ongelmana on sieltä löytyvän tiedon luotettavuuden määrittäminen. Kenellä tahansa on mahdollisuus muokata aiheita tai luoda kokonaan uusi artikkeli. Kirjoittaja voi näin ollen olla luotettava asiantuntija, tai huumorimielellä sinne kirjoittava nuori. Haasio ja Haasio (2008, 133) korostavat, ettei Wikipediaa kannata tuomita käyttökelvottomaksi, vaan kiinnittää enemmän huomiota siihen, kuinka sitä käytetään. Artikkeleista voi esimerkiksi löytää hyviä linkkejä aiheeseen liittyville luotettaville sivustoille.

Pelkkä tiedon etsiminen tai sen luotettavuuden määrittäminen ei riitä medialukutaidon hallitsemiseen, vaan tietoa on myös itse kyettävä luomaan. Omaa materiaalia luodessa netiketti on syytä pitää mielessä ja toimia muutenkin hyvän maun rajoissa. Blogien ja profiilien luomisella, sekä avoimiin keskusteluihin osallistumalla, jokainen voi vaikuttaa siihen, millainen yhteisö internet on (Haasio 2007b, 13).

3.2 Hakusanat ja aiheen rajaus

Kun tietoa lähdetään hankkimaan, on tärkeää rajata aihe mahdollisimman tarkasti. Jos aiheena on esimerkiksi avaruus, on aivan turha lähteä ”googlettamaan” sanaa ”avaruus” ja toivoa, että haku tuottaisi hyvän lopputuloksen. Avaruus on jo käsitteenäkin niin laaja, että myös sanana se pitää sisällään hyvin paljon erilaista informaatiota. Tärkeintä on lähteä miettimään, mitä avaruudesta halutaan saada selville. Jos tarkoitus on etsiä tietoa planeetoista, jo pelkkä planeetta sana rajaa hakua huomattavasti. Halutaanko tietoa yleisesti planeetoista vai erityisesti jostain tietystä, esimerkiksi Jupiterista. Näin eteenpäin jatkamalla, saadaan aihe rajattua mahdollisimman tarkasti.

Tärkeintä onnistuneessa tiedonhaussa on haun järjestelmällinen toteuttaminen. Kun aiheen rajaus on selvillä, voidaan alkaa miettimään asiasanoja, jotka liittyvät aiheeseen. Asiasanoja miettiessä, on tärkeää muistaa myös synonyymien olemassaolo. Myös slangisanojen käyttäminen on joskus oivallinen tapa etsiä tietoa. Asiasanojen hankinnassa on hyvä käyttää Yleistä suomalaista asiasanastoa eli YSA:a (<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>). YSA:n avulla on helppo hahmottaa asiasanoista koostuva kokonaisuus ja löytää sanoille synonyymejä. YSA:n avulla voi löytää asiasanoja, joita muuten ei tulisi edes ajatelleeksi. On hyvä muistaa, että internetistä löytyvästä tiedosta vain murto-osa on suomeksi, siksi kannattaa hakea tietoa myös muilla kielillä, kuten englanniksi.

Haasio (2007a, 14–15) määrittelee internet-tiedonhaun vaiheet seuraavasti:

1. Mieti, mitä haluat internetistä hakea ja määrittele siinä käytettävät käsitteet.
2. Muokkaa käsitteet niin, että niistä muodostuu toimivia hakutermejä.
3. Suunnittele haku mahdollisimman loogisesti.
4. Suorita haku.
5. Arvioi saatujen hakutulosten luotettavuus ja käytettävyys.

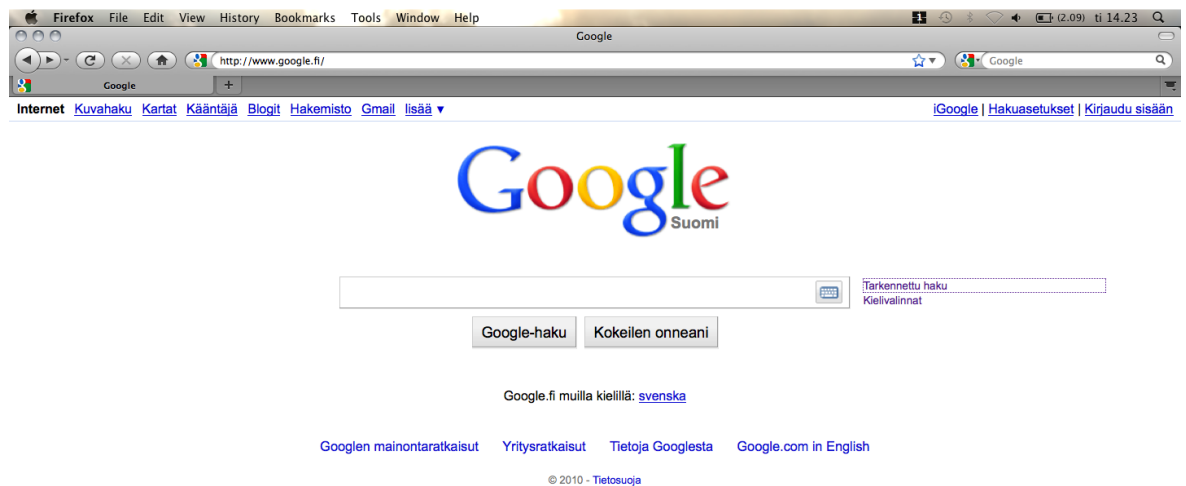
3.3 Tiedonhaun eri välineet

Suosituimpia hakukoneita internetissä ovat Google (<http://www.google.com>), Yahoo! (<http://www.yahoo.com>) ja AltaVista (<http://www.altavista.com>), joiden haku kohdistuu lähes koko internetin sisältöön. Näitä hakukoneita käytetään yleensä silloin, kun tietoa halutaan saada selville mahdollisimman nopeasti ja yksinkertaisesti. Haut eivät yleensä ole kovin suunniteltuja, vaan hetken mielijohteessa tehtyjä. Ennen haun aloittamista on hyvä tutustua hakukoneen toimintaan ja asetuksiin. Yleensä haun voi rajata koskemaan esimerkiksi vain suomenkielisiä sivustoja, jolloin kaikki muu jätetään haun ulkopuolelle. Aina ei kuitenkaan kannata tyytyä pelkästään suomenkielisiin hakuihin, vaan rohkeasti kokeilla myös englanninkielisiä hakusanoja. Usein nämä haut luovat uusia näkökulmia aiheeseen. Esimerkiksi Googlen tarkennetulla haulla, tiedostomuoto tai sivujen alkuperämaa on määriteltävissä. Hakukoneisiin kannattaa tutustua tarkemmin, sillä niistä löytyy paljon ohjeita haun muodostamiseen. Esimerkiksi Yahoo! :n suomenkielisessä hakukoneessa on hyviä neuvoja turvallisen haun suorittamiseen.

Hakukoneiden lisäksi internetistä voidaan hakea tietoa muillakin keinoin. Erilaisia hakemistoja ja tietokantoja löytyy kirjastoilta, aikakauslehdiltä ja virastoilta. Makupalat on yksi suosituimmista aihehakemistoista, josta tietoa pystyy hakemaan aiheittain. Hakukone.net on toinen Makupalojen tapainen kotimainen linkkihakemisto. Eduskunnalta löytyy myös oma linkkikirjastonsa ELKI. ELKI sisältää internet –palveluja hallinnon, politiikan ja oikeuden alueilta, jotka asiantuntijat ovat sinne valinneet (ELKI [Verkkosivu]. [Viitattu 15.5.2010]). Linkkikirjastojen ja aihehakemistojen lisäksi yksi hyöhyllinen sivusto löytyy osoitteesta <https://arto.linneanet.fi>. Arto on Kansalliskirjaston ylläpitämä

kotimainen artikkeliviitetietokanta, joka pitää sisällään artikkeliaineistoa pääasiassa 1990-luvun alusta lähtien (ARTO [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]). Artoon, Makupaloihin ja suomenkieliseen Googleen tutustutaan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

3.3.1 Google.fi

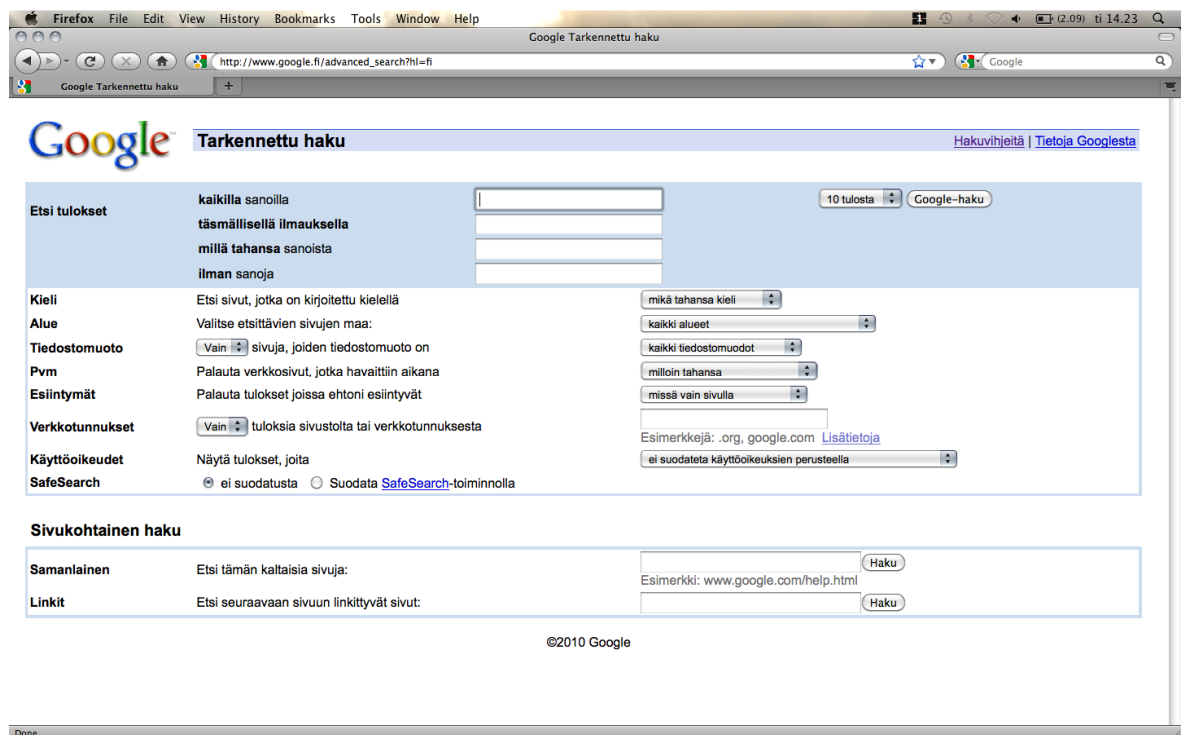
KUVA 3. Suomenkielisen Googlen etusivu.

Osoitteesta www.google.fi löytyy suomenkielinen Google -hakukone. Vasempaan yläkulmaan on sijoitettu sivustolla käytettävissä olevat palvelut. Tiedonhaun ja sähköpostin lisäksi Google tarjoaa käyttäjälle myös muita palveluita, kuten oman kalenterin ja kuvapalvelun. Nämä toiminnot löytyvät etusivun ”lisää” -kohdasta.

Oikeasta yläkulmasta löytyy linkki sisäänkirjautumiselle. Jokaisella on mahdollisuus avata oma Google-tili. Tilin avanneella on käytössään oma henkilökohtainen sähköposti, sekä muita ominaisuuksia. Kirjautuneena voi esimerkiksi tarkastella vanhoja hakutuloksia, luoda verkkodokumentteja tai keskustella ystävien kanssa videokuvan välityksellä. Nämä viimeksi mainitut

ominaisuudet ovat ehkä vähemmän käytettyjä, mutta niihinkin on hyvä tutustua. Tilin omistajalle aukeaa myös oma iGoogle – sivu, jossa näkyvät muun muassa päivän uutisotsikot, sää, sekä sähköpostin uusimmat viestit.

Yksinkertaisemmillaan itse hakukone toimii niin, että tyhjäan hakukenttään syötetään haluttu asiasana tai useampi. Google-hakua painamalla, kone etsii asiasanan sisältäviä sivuja. Hakukone tarjoaa yleensä jo tässä vaiheessa myös muita asiasanoja, jotka mahdollisesti liittyvät haettuun aiheeseen. Toinen mahdollisuus on painaa ”Kokeilen onneani” – painiketta, jolloin siirrytään suoraan hakukoneen valitsemalle ensimmäiselle sivustolle. Tämänlainen tiedonhankinta ei kuitenkaan ole suunniteltua, joten sitä ei suositella käytettäväksi tuloshakuisessa tiedonhankinnassa.

KUVA 4. Googlen tarkennettu haku.

Kun suunnitelmallisempaa hakua lähdetään suorittamaan, kannatta klikata hakukentän oikealla puolella olevaa linkkiä ”Tarkennettu haku”. Sivun oikeasta yläkulmasta löytyy kohta ”Hakuvihjeitä”, johon on hyvä käydä tutustumassa ennen itse haun tekemistä. Ohjeissa kerrotaan yksilöllisemmin hakukoneen toiminnosta ja ominaisuuksista.

”Tarkennettu haku” – kenttään voidaan määritellä sanat, joiden on sisällyttävä hakutulokseen. Asiasanojen väliin ei tarvita ”and” tai ”ja” sanoja, vaan ne voidaan asettaa peräkkäin, erottaen sanat välilyönnillä. Mahdollisuus on myös määritellä ne sanat, joiden ei haluta esiintyvän hakutuloksissa. Tällainen rajausta on hyvä tehdä esimerkiksi silloin, kun hakuun ei haluta sisällyttää jotain tiettyä asiaa, mutta sen ulkopuolelle rajaaminen on muuten hankalaa. Myös muut hakukriteerit on hyvä käydä läpi ja hyödyntää niitä, jos se on mahdollista. Kun kaikki tarpeellinen on merkitty, suorita haku painamalla ”Google-hakua”.

Eteen aukeaa luettelo hakukoneen valitsemista linkeistä. On tärkeää muistaa, että linkit eivät ole paremmuus järjestyksessä, vaan usein suosituimmat sivut näkyvät ensimmäisenä. Luettelon ylin linkki saattaa sisältää haun kannalta aivan epäoleellista tietoa, kun taas sivulta kahdeksan sattaa löytyä hakua parhaiten koskeva sivusto. Jokaisen sivun otsikon alla on lyhyt kuvaus, joka ei kuitenkaan välttämättä kerro aina koko totuutta sivun sisällöstä. Kuvauksen alapuolelta löytyy sivun osoite. ”Välimuisti” avaa sivun sen alkuperäisessä muodossa. Ota kuitenkin huomioon se, että alkuperäiseen tekstiin on voitu myöhemmin tehdä suuriakin muutoksia. ”Samankaltaisia” -linkkiä klikkaamalla, hakukone suorittaa uuden haun, joka hakee kyseisiä sivua vasvaavia kohteita.

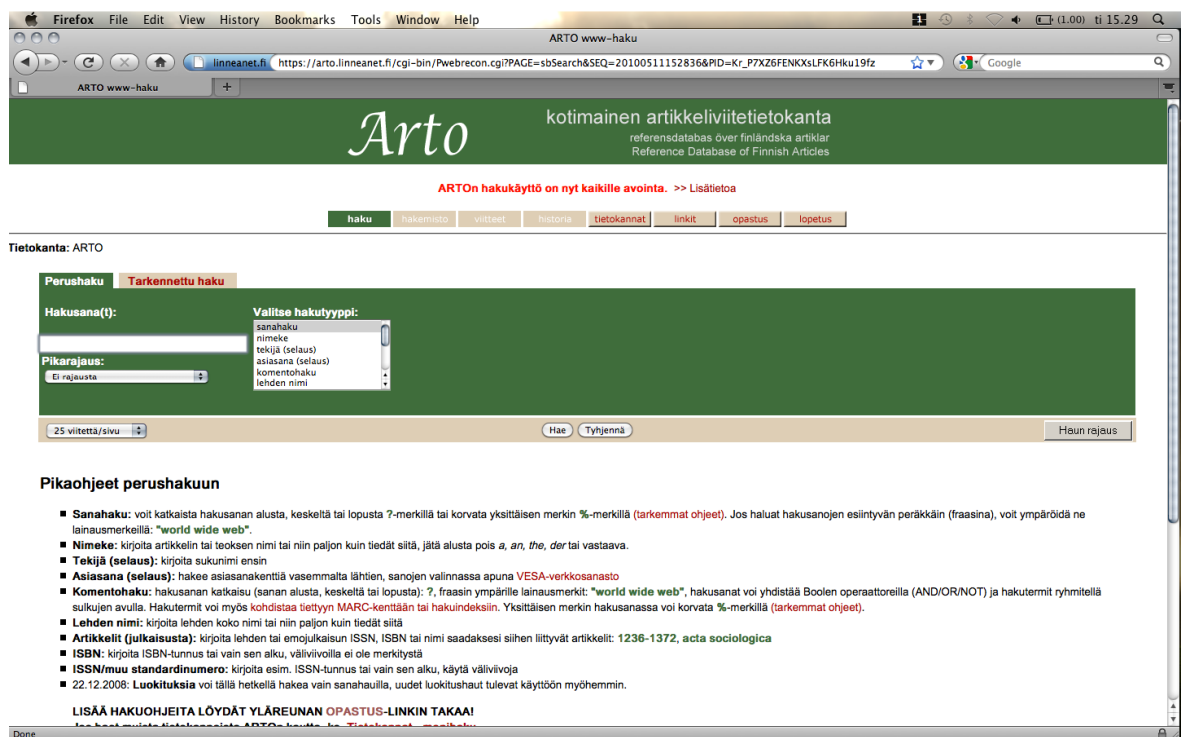
Sivun alareunasta löytyy valikko, josta pystyy etenemään seuravalle sivulle, tai hypätä suoraan muutama sivu eteenpäin. Jos hakutulokset eivät vastaa toivomuksia, kannattaa siirtyä uudestaan tarkennettuun hakuun ja muuttaa hakukriteerejä. Linkki tähän löytyy hakukentän alapuolelta. Hakukriteerejä on hyvä muuttaa ja tarkentaa, jolloin tiedonhaun tuottoisuuden merkitys kasvaa.

3.3.2 Arto – kotimainen artikkeliviitetietokanta

Arto on kotimainen artikkeliviitetietokanta, joka pitää sisällään aineistoa pääasiassa 1990-luvun alusta saakka. Arto kattaa noin 600 jatkuvasti ilmestyvää aikakauslehteä. Tämän lisäksi Artoon tallennetaan lukuisia muita artikkeliviitteitä muista kokoomateoksista ja lehdistä. Arto sisältää myös paljon linkkejä

artikkeleiden kokoteksteihin, joista useimmat vaativat kuitenkin erillisen käyttöluvan. (Kansalliskirjasto [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010])

Kirjoita osoitteeksi <https://arto.linneanet.fi>. Etusivulta pystyt valitsemaan käyttökielen. Voit siirtyä suoraan haku – sivulle tai käydä katsomassa ensiksi opastusta. Opastuksesta löytyy paljon hyödyllistä tietoa Artosta ja sen eri toiminnoista. Tutustumalla huolellisesti Arton hakutoimintoihin ja muihin ohjeisiin, itse tiedon hankinta on paljon yksinkertaisempaa ja tehokkaampaa.

KUVA 5. Arton perushauulla voidaan suorittaa laaja-alaisempi haku.

Perushaku on yksinkertainen tapa hakea tietoa Artosta. Tyhjään hakukenttään sijoitetaan hakusana tai useampi. Hakusana voidaan katkaista kysymysmerkillä (?), jos sanan alku, päätte tai keskikohta halutaan jättää avoimeksi. Esimerkiksi ?opetus, ope?koulussa tai ope?. Teosta haettaessa, kannattaa esimerkiksi englanninkielisistä teoksista jättää artikkelit alusta pois (a, an, the ym.). Tekijähaun kohdalla sukunimi kirjoitetaan aina ensiksi. (Arto [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]).

Hakutyyppi voidaan määrittää oikeanpuoleisesta sarakkeesta. Pikarajauksella voit rajata haun koskemaan esimerkiksi vain suomenkielisiä teoksia. Alapuolelta löytyy pikaopas perushaun tekemiselle. Jos pikahauulla ei saada haluttuja tuloksia, kannattaa suorittaa tarkennettu haku.

The screenshot shows the Arto search interface in a Firefox browser. The page title is "Tarkennettu haku". The URL is "https://arto.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?PAGE=bbSearch&SEQ=20100511152856&PID=s5Y0hsypCBkgAjmVUUShAKZU". The page features the Arto logo and the text "kotimainen artikkeliviitetietokanta" (domestic article reference database). Below the logo, there is a navigation menu with options: haku, hakemisto, viitteet, historia, tietokannat, linkit, opastus, lopetus. The main search area is titled "Tietokanta: ARTO" and includes a search bar with "Hakusana(t):" and a dropdown menu set to "kaikki sanat=AND". There are three search rows, each with a dropdown menu for "Valitse hakutyyppi:" set to "Sanahaku". Below the search area, there are buttons for "Hae" and "Tyhjennä", and a "Heun reijus" button. A section titled "Pikaohjeet tarkennettuun hakuun" provides instructions on how to use the search interface, including details on using the "Hakusana(t)" field, the "Valitse Hakutyyppi" dropdown, and the "AND", "OR", and "NOT" operators. It also mentions the "VESA-verkkosanasto" and the "ele" operator for filtering by publication type.

KUVA 6. Arton tarkennetussa haussa kriteerit määritellään tarkemmin.

Tarkennetulla haululla voidaan haku rajata ja määritellä perusteellisemmin. AND, OR ja NOT komennoilla pystyt yhdistelemään, jakamaan tai poistamaan määritettyjä hakusanoja. AND komennolla kaikkien määritettyjen hakusanojen on sisällyttävä hakuun. Sen sijaan OR komento antaa mahdollisuuden laajemmalle otokselle, sillä kaikkien asiasanojen ei tarvitse esiintyä tuloksessa. Jos joku tietty asia halutaan jättää haun ulkopuolelle, käytetään NOT komentoa. Hakutyyppiä muuttamalla voi rajata hakusanan koskemaan esimerkiksi tiettyä tekijää tai sarjan nimeä. Jos haku halutaan pitää mahdollisimman laajana, kannatta hakutyyppiä valita sanahaku.

Aseta rajaukset		Rajaukset	
Julkaisuvuosi:		Aikaväli	
Aineistotyyppi:	kirja/kokoomateos elektroninen kirja/kokoomateos (koodaustapa 2002 asti) kausijulkaisu		
Ilmiasu:	elektroninen aineisto (koodaustapa 2002 lähtien)		
Kieli:	arabia bulgaria englanti		
Julkaisumaa:	Alankomaat Australialta Itävalta		
		Aseta rajaukset Poista rajaukset	

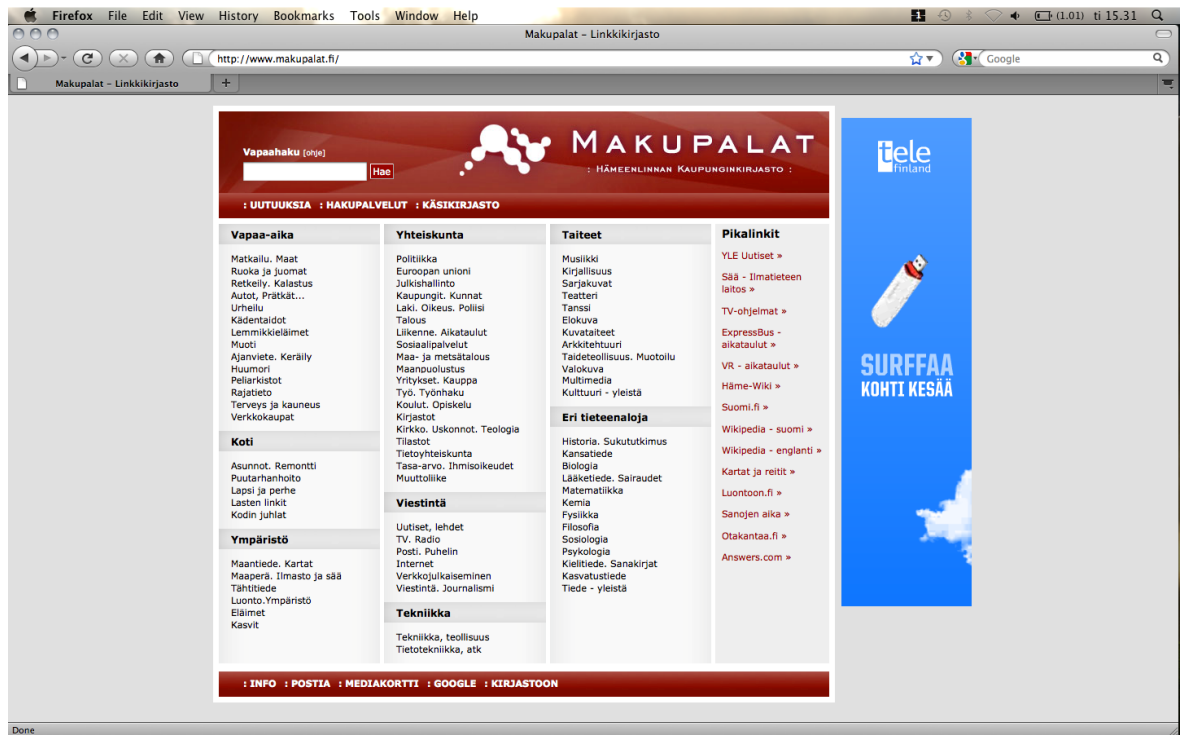
KUVA 7. Artossa rajaukset on määriteltävissä erikseen.

Hakumäärittelyn oikeasta alareunasta löytyy ”Haun rajaus”- linkki, jonka avulla haku saadaan rajattua koskemaan vain jotakin tiettyä aikaväliä, aineistotyyppiä, ilmiasua, kieltä tai julkaisumaata. ”Aseta rajaukset” – painikkeesta saat rajaukset näkymään hakutuloksessasi.

Kun haku on määritelty, voidaan haku suorittaa. Hakutulokset lajitellaan allekkain aakkosjärjestyksessä, nimekkeen mukaan. Hakutuloksesta näytetään sen nimeke, tekijä, julkaisu vuosi, sekä julkaisun nimi, johon artikkeli sisältyy. Jos artikkeli on luettavissa internetissä, näkyy nimekkeen perässä punainen e-kirjain. Sitä klikkaamalla, artikkeli avautuu luettavaksi. Nimekettä klikkaamalla saadaan näkyviin artikkelin koko viite, jossa näkyy tarkemmat tiedot. Viitteen tiedot voidaan lähettää halutessa myös omaan sähköpostiin. Viitetiedoista pääsee siirtymään suoraan seuraavaan hakutulokseen tai palaamalla edelliselle sivulle, voidaan hakutuloksia selata eteenpäin.

3.3.3 Makupalat – aihehakemisto

Makupalat (<http://www.makupalat.fi>) on Hämeenlinnan kaupunginkirjaston linkkikirjasto, joka on ollut toiminnassa jo yli kymmenen vuotta. Hakemisto sisältää noin 32 000 valikoitua linkkiä (Makupalat [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]). Aiheet on sivustolla jaettu kategorioihin, kuten vapaa-aikaan, tekniikkaan, kotiin ja yhteiskuntaan. Jokaisen kategorian sisältä löytyy tarkempi jaottelu. Linkkejä voidaan lähteä selailemaan aiheittain tai suorittaa vapaahaku.

KUVA 8. Makupalat – aihehakemistossa linkit on jaettu kategorioittain.

Vapaa-hakua lähdetään tekemään samalla tavalla kuin missä tahansa muussa hakuohjelmassa. Hakusanoja voidaan yhdistää JA komennolla tai katkaista * -merkillä. Lainausmerkkejä käytetään, kun haku halutaan suorittaa fraasihakuna, esimerkiksi ”medialukutaito koulussa”. Kun hakusanat on määritelty ja haku suoritettu, hakee ohjelma kohteita, joiden otsikossa, kuvailutekstissä, asiasanoissa tai tekijä- ja julkaisukentässä hakusanat esiintyvät.

Tuloksessa näkyy hakuketju, jonka kautta linkki on löytynyt. Linkin alta löytyy myös genret, joihin tulos sisältyy. Jokaista linkkiä on yleensä kuvailtu parilla lauseella ja alinpana näkyy viimeisimmän muokkauksen päivämäärä. Linkkiä klikkaamalla, saadaan selville linkin alkuperäinen osoite, josta koko teksti on luettavissa.

3.4 Wikipedia ja muut wikit

Wikipedia on yksi tunnetuimmista wikeistä eli tietopankeista. Sana Wiki tulee Hawaiin kielestä ja suomennettuna se muokkautuu sanoiksi ”hopi hopi” (Kalliala ja Toikkanen 2009, 55). Sivuston perusidea onkin juuri sen nopeassa ja helppossa

muokattavuudessa. Jokainen voi luoda oman wikinsä kiinnostavan aiheen ympärille. Esimerkiksi koulussa luokka voi luoda oman wikinsä, jonne kaikkien tekemät esitelmät kootaan. Näin syntyy luokan oma tietopankki. Internetistä löytyy monia sivustoja, joissa uuden wikin pystyy luomaan. Yksi suosituimmista on Wikispace (<http://www.wikispaces.com>). Sivustolla voi luoda oman ilmaisen wikin ja määrittellä ketkä siihen saa olla osallisena.

Wikipedia on kaikille avoin tietosanakirja, joka on käyttäjiensä luoma ja muokkaama. Internet-yrittäjä Jimmy Wales ja filosofi Larry Sanger perustivat sivuston tammikuussa 2001, sillä he kokivat tehtäväkseen luoda maailman, jossa kaikilla on mahdollisuus osallistua inhimillisen tiedon luomiseen ja muokkaamiseen. Suomenkielinen Wikipedia avattiin helmikuussa 2002 ja se onkin maailman 14:nneksi suurin Wikipedia. (Wikipedia [Verkkosivu]. [Viitattu 25.4.2010]).

Wikipedian luotettavuutta on hankala määrittää, sillä artikkelit ovat käyttäjien luomia ja jokaisella on mahdollisuus muokata niitä. Varsinaista valvontaa ei ole, vaan käyttäjät toimivat itse tekstin kriittisinä tarkastelijoina. Siksi Wikipedian lähteenä käyttäminen koulutehtävissä on ristiriitaista, eikä näin ollen kovin suositeltavaa. Wikipedian olemassaolon hyödyllisyys korostuu silloin, kun asiasta on saatava mahdollisimman nopeasti tietoa. Wikipedia antaa usein hyvän pintaraapaisun aiheesta, jonka perusteella on hyvä lähteä etsimään lisää tietoa. On muistettava, että Wikipedian alkuperäinen tarkoitus on antaa kaikille ihmisille mahdollisuus jakaa tietouttaan.

* Luokaa oma wiki Wikispacessa ja tehkää siitä luokan oma tietopankki, jonne esitelmät voidaan siirtää.

3.5 Tekijänoikeudet ja valokuva internetissä

Tekijänoikeudet pätevät aivan samalla tavalla internetissä kuin muuallakin. Kaikella materiaalilla on tekijänsä, jotka omistavat teoksen tekijänoikeudet. Tekstin ja kuvien tallentaminen internetistä on todella helppoa ja se houkuttelee oppilaita

käyttämään toisen luomaa tietoa omissa töissä. Aina kun toisen henkilön kirjoittamaa tekstiä lainataan, tulee lähteen näkyä selkeästi tekstissä. Muuten kyseessä on tekijänoikeusrikkomus (Tekijänoikeuslaki [Viitattu 2.6.2010]).

Tekijänoikeutta ei tarvitse anoa erikseen, vaan se syntyy aina teoksen luonnin yhteydessä. Oli teos sitten ammattilaisen tai harrastelijan tekemä, sitä koskevat samat tekijänoikeudet. Tekijänoikeuden syntymiseen vaaditaan kahden kriteerin täyttymistä. Teoksen on oltava omaperäinen ja itsenäinen, sekä henkilön tai useamman henkilön tekemä. Tekijänoikeudet voidaan myydä eteenpäin, mutta tässäkin tapauksessa isyysoikeus säilyy teoksen tekijällä. Tämä tarkoittaa sitä, että tekijällä on oikeus tulla mainituksi teoksen yhteydessä. Tekijällä on myös respektioikeus, joka antaa hänelle oikeuden vastustaa teoksen muuttamista tai esittämistä loukkaavalla tavalla. (Haasio ja Haasio 2008, 156–157.)

Vaikka valokuvan ottajalla on tekijänoikeudet kuvaan, koskee häntä tietyt lainsäädökset kuvan julkistamiseen. Kuvassa esiintyviltä tunnistettavissa olevilta henkilöiltä on saatava lupa kuvan julkaisemiseen internetissä. Jos kuva liittyy taiteelliseen tai journalistiseen tarkoitukseen, voidaan sitä käyttää ilman henkilön lupaa. Kuva ei kuitenkaan saa olla millään tasolla loukkaava. Sen sijaan kaupalliseen tarkoitukseen käytettäessä kuvassa esiintyvältä henkilöltä on aina pyydettävä erillinen lupa. (Aalto ja Uusisaari 2009, 141.)

Valokuvien kohdalla lakien tulkitseminen ei koskaan ole täysin yksiselitteistä. Aina löytyy poikkeuksia ja käyttötarkoitukset voidaan tulkita monelta eri kantilta. Yksinkertaisinta onkin aina kysyä lupa kuvan käyttöön, niin säästyään ikäviltä seuraamuksilta. Lapsille on tärkeää selittää, että kuvattavalla kohteella on aina oikeus kieltää kuvan julkaiseminen esimerkiksi IRC-Galleriassa tai Facebookissa. Tämän tyylisten yhteisöjen suosio, sekä kamerakännyköiden yleistymisen ovat lisänneet kuvien julkaisemisen yleisyyttä.

Laittomasta lataamisesta on muodostunut yleisin rikollisuuden muoto nuorten keskuudessa. Nuoret eivät aina edes ymmärrä tekojensa rikollisuutta, vaikka se onkin yleinen puheenaihe kaikissa eri medioissa. Tiedostomuodossa olevan musiikin varastamista ei pidetä läheskään yhtä rikollisena kuin esimerkiksi CD-

levyn varastamista musiikkiliikkeestä. Musiikin lataamisen kynnyks on hyvin pieni, lähes olematon.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa selvisi, että kaksi kolmesta 15–16 -vuotiaista oli ladannut laittomia tiedostoja ainakin kerran kuluneen vuoden aikana. Jopa 29 prosenttia heistä lataa lähes päivittäin. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus (TTVK) tarjoaa vanhemmille ohjelman, joka löytää koneelta yleisimmät laittomat tallennusohjelmat, sekä mahdolliset ilman lupaa jaettavat tiedostot. Tämä ohjelma on ladattavissa sivulta <http://www.digitalfilecheck.fi> (Alatorvinen 2008).

* Tutkikaa Digital File Checkin avulla, löytyykö tietokoneilta laittomia ohjelmia tai tiedostoja. Keskustelkaa lasten kanssa tiedostojen laittomasta lataamisesta.

4 INTERNETIN VAARAT

Meidän on välillä vaikea hahmottaa internetin koko laajuutta. Se mahdollistaa sisäänsä paljon hyödyllistä, opettavaista ja kasvattavaa informaatiota, mutta valitettavasti myös laajalti vahingollista, jopa rikollista materiaalia. Lapsi on hyvin haavoittuvainen internetin käyttäjä, jos hänen toimintaansa ei millään tavalla kontrolloida tai seurata. He eivät kykene vielä hahmottamaan faktan ja fiktion eroa niin selkeästi, että pystyisivät hetkessä määrittelemään, onko internetissä esiintyvä sivusto tai henkilö luotettava.

4.1 Mediapelot

Lapset kohtaavat internettiä käyttäessään paljon pelottavia asioita, joista he eivät usein kerro kenellekään. Pelastakaa Lapset Ry:n vuosittain teettämän tutkimuksen mukaan lapset kertovat sitä harvemmin pelottavien asioiden kohtaamisesta vanhemmilleen, mitä vanhemmaksi he itse kasvavat (Pelastakaa Lapset 2008a [Viitattu 2.4.2010]). Martsolan ja Mäkelä-Rönholmin (2006, 141) mukaan tämä vaikeuttaa mediapelkojen havaitsemista ja tunnistamista. Vaikka kotona vanhemmat kontrolloisivat lasten internetin käyttöä, voivat he kavereidensa luona kohdata asioita, joista vanhemmilla ei ole tietoaakaan. Perheiden väliset kasvatuserot voivat hyvinkin sekoittaa lapsen pään. Siksi olisikin hyvä toimia yhteisten pelisääntöjen mukaan, jolloin lapset eivät altistu vaaroille vanhempien tietämättä.

Tärkeintä on keskustella tapahtuneesta lapsen kanssa. Antaa lapsen kertoa omien halujensa mukaan, mitä on tapahtunut, sekä mitä hän ajttelee ja tuntee. Lapselle on myös hyvä kertoa, että hän on toiminut oikein kertoessaan asiasta heti tutulle aikuiselle.

Lehtipuu (2006, 114–120) esittää kirjassaan kuusi pelkokertoimen mittaria, joiden avulla voidaan määritellä, millainen on lapselle sopiva pelon kerta-annos.

1. Hyvä vai paha pelko

Lapset kokevat usein hyvän ja pahan välisen taistelun kiehtovana. Tämä pelko ei välttämättä vahingoita lasta, sillä hänelle on aikaisempien kokemusten perusteella syntynyt luottamus siitä, että hyvä voittaa pahan. Tällaisen pelon kohtaaminen on lapselle tapa ottaa mittaa omista tunteista ja peloista.

2. Miten media tai aikuinen käsittelee pelkoa

Lapsi pystyy ymmärtämään hyvän ja pahan välisen taistelun ja samaistumaan hyvien puolelle. Jos selkeitä puolia ei kertomuksesta löydy, on aikuisen selkiytettävä tarinan symboliikkaa lapselle. Lapsi myös seuraa tarkasti aikuisen reagoimista pelottaviin asioihin. Jos aikuinen pystyy käsittelemään pelkoa rauhallisesti, luottaa lapsikin siihen, ettei ole syytä pelätä.

3. Onko pelon lähde fakta- vai fiktioperäistä

Lapsen on helpompi käsitellä pelkoa, jos hän ymmärtää hahmojen ja tarinan olevan fiktiota. Lapset pyrkivät välttämään todenmukaista pelkoa, kuten uutisissa kuvattua väkivaltaa, sillä se saa heidät ahdistumaan. Se, miten lapsi tulkitsee näkemänsä, vaikuttaa suoraan hänen kokemukseensa ja sen seurauksiin.

4. Pelon kohtaaminen yksin tai yhdessä

Pelottavien asioiden kohtaaminen tutun ja turvallisen aikuisen kanssa, on aina turvallisempaa kuin yksin. Vanhemmat tai muu tuttu aikuinen huomaa yleensä jo hyvin nopeasti lapsen reaktiot ja pystyy heti antamaan hänelle tarvittavan huomion ja turvan.

5. Tahdon asia?

Huoneessa oleva ylimääräinen ärsyketulva voi olla liikaa herkälle lapselle. Passiivinen mediankäyttö voi olla jopa vaarallisempaa kuin tietoinen käyttö, jolloin toiminta on kontrollin alaista.

6. Tärkein asia

Vaikka lapsen median käyttöä kontrolloisi kuinka, ei koskaan pystytä estämään lapsen ja pelon kohtaamista. Näissä tilanteissa on kuitenkin tärkeää osoittaa lapselle, että pelottavaan asiaan voi liittyä myös paljon hyvää. Esimerkiksi pelottavat hälytysajoneuvon pillit kertovat siitä, että ihmisiä autetaan.

4.2 Nettikiusaaminen ja nettipoliisi

Netistä on muodostunut lasten ja nuorten ajanviettopaikka. Yhteisöihin ja chatteihin keräännytään juttelemaan, viihtymään ja tutustumaan uusiin ihmisiin. Aina yhdessäolo ei kuitenkaan ole kaikille mieluisaa, vaan he kokevat syrjimistä ja kiusaamista. Nettikiusaamisen uhriksi joutuu valitettavan moni koululainen. Suosiota saavuttaneet kuvagalleriat, chatit, sekä muut sosiaalisen median kohtauspaikat antavat kiusaajille helpon tavan toimia. Nimimerkkien takana kirjoittelu alentaa kynnystä toisen nimittelylle ja herjaamiselle. Lapset eivät kuitenkaan aina tiedosta sitä, että kaikesta toiminnasta jää jälki, jonka avulla tekijä saadaan yleensä aina kiinni.

Internetin Tietoturvaoppaasta löytyy ohjeet, kuinka opastaa ja toimia lapsen kanssa, joka kokee nettikiusaamista. (Tietoturvaopas [Verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]).

1. Tue lasta ja kerro, että oli oikein tulla puhumaan asiasta.
2. Kiusaajan lähettämiin viesteihin ei yleensä kannata vastata.
3. Opetä lasta ottamaan print screen – kuva viestistä, jonka hän on saanut esimerkiksi keskustelupalstalla. Print screen toiminto löytyy lähes kaikista näppäimistöistä Prt Sc – näppäimen alta. Sitä painamalla, tietokone ottaa kuvan aukiolevasta sivusta.
4. Neuvo lasta käyttämään yhteisöjen turvaominaisuuksia, joilla pystyy estämään tiettyjen henkilöiden yhteydenotot.
5. Kiusaaja pystytään yleensä selvittämään jätettyjen jälkien perusteella.
6. Nettikiusaaminen ylittää usein rikoskynnyksen. Jos näin on käynyt, ota yhteys

poliisiin.

7. Miettikää lapsen kanssa, miten vastaavia tilanteita voisi välttää.

Viimeaikaiset koulusurmat ja muu nuorisorikollisuus ovat nostaneet julkiseen keskusteluun nuorten internetkäyttämisen. Nuoret viettävät yhä enemmän aikaa tietokoneen ääressä ja seikkailevat mitä epämääräisimmillä sivustoilla. Erityisesti syrjäänvetäytyneet nuoret löytävät internetistä itselleen maailman, jossa he kokevat itsensä hyväksytyiksi. Vääränlaiset yhteisöt ja nettituttavuudet voivat viedä nuoren pahoille, jopa rikollisille teille.

Poliisi on tehostanut internetin valvomista ja esimerkiksi IRC-galleriassa ja Facebookissa poliisilla on oma sivustonsa, jossa yhteisön käyttäjät voivat olla poliisiin yhteydessä. Nuoret kokevat nettipoliisille puhumisen paljon helpompana, kuin yhteydenottamisen ”oikeaan” poliisiin. Erityisesti nettikiusaaminen on asia, johon nettipoliisit saavat päivittäin vihjeitä. Kunnianloukkaus ja uhkaus ovat yleisimmät nimekkeet rikokselle, jotka koskevat nettikiusaamista. IRC-Galleriassa nettipoliisien profiileissa vierailee viikoittain 2000–5000 nuorta. Kysymyksiä, sekä kommentteja on jätetty jo yhteensä yli 50 000. (Puustinen 2010, 21)

4.3 Lapsen hyväksikäyttö internetissä

Jokainen on varmasti törmännyt tilanteeseen, jossa internetistä tietoa etsiessään on eteen avautunutkin sivu, joka ei millään tavalla edes sivuuta haettua aihetta. Pelottavaa on ajatella, kuinka usein lapsi kohtaa tällaisen tilanteen. Kyseiset ponnahdusikkunat ovat usein hyvin aggressiivisia ja saattavat vahingoittaa lapsen mielen hyvinkin lyhyessä ajassa. Martsolan ja Mäkelä-Rönholmin (2006, 143) mukaan nykyään ei ole harvinaista, että lapsi joutuu seksuaalisen ahdistelun kohteeksi hänen leikkiessään turvalliseksi mielletyssä virtuaalisessa leikkipaikassa. Virtuaaliympäristössä tapahtuva ahdistelu lisääntyy koko ajan ja siihen olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Pelastakaa Lapset Ry (Pelastakaa Lapset 2008b [Viitattu 2.4.2010]) on koonnut internetsivuilleen ohjeet, kuinka toimia lapsen kertoessa kokemuksistaan, jotka viittaavat hyväksikäyttöön.

- *Kuuntele ja ole lapsen käytettävissä.*
- *Suhtaudu rauhallisesti, hyväksyvästi, ja ota asia vakavasti.*
- *Rohkaise kertomaan, mutta älä vaadi tai painosta.*
- *Älä vähättele, ylireagoi, tuomitse tai sanoita itse.*
- *Hyväksikäytöstä kertominen on luottamuksen osoitus. Arvosta sitä ja kerro lapselle, että hän teki oikein kertoessaan asiasta.*
- *Kirjaa tarkasti se mitä lapsi kertoo, käytä lapsen ilmaisuja, pitäydy tosiasioissa, älä tulkitse.*
- *Älä jätä huolta selvittämättä – lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on rikos, jolla saattaa olla vakavat seuraukset ilman asianmukaista hoitoa.*
- *Ota tilanteen mukaan yhteys lastensuojeluviranomaiseen/ poliisiin/ sairaalaan ja kysy toimintaohjeita. Pysy rauhallisesti lapsen tukena.*
- *Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei ole syytös, vaan varmistumista siitä, että lapsen elämässä kaikki on hyvin. Jokaisella on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus. Ammattihenkilöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä.*

4.4 Nettiriippuvuus

Runsas internetin käyttö ei aina tarkoita sitä, että lapsi olisi riippuvainen netistä. Tutkimuksissa on jopa todettu, että netin käyttäjät ovat keskivertoa sosiaalisempia (Haasio 2007b, 108). Näin ollen ei voida antaa mitään valmista ohjetta siihen, kuinka paljon netissä saa viettää aikaa, ilman että se tulkitaan nettiriippuvuudeksi.

Englantilaiset mediatutkijat Teresa Orange ja Louise O`Flynn (2005, 65) käyttävät viiden kohdan mittaria, jonka avulla media-ylipaino on tunnistettavissa.

1. Muutos käyttäytymisessä. Lapsi voi saada yllättäviä raivokohtauksia ja hän turhautuu helposti. Alakuloinen ja apaattinen lapsi tarvitsee vanhemman huomiota viihtyäkseen. Myös itsetunnon heikentyminen ja ennenaikainen aikuistuminen kuuluvat oireisiin.
2. Fyysinen hyvinvointi. Kun lapsen fyysinen liikkuminen vähenee, hän alkaa

kärsimään selkä, niska ja hartiasäryistä. Kömpelyys ja huono koordinaatiokyky voivat vaikuttaa myös lapsen oppimisvaikeuksiin. Tämä voi näkyä muotojen tunnistamisen vaikeutena, sekä kirjoituksen oppimisessa.

3. Oppimishäiriöt. Suurinpana ongelmana ovat lapsen keskittymisongelmat. Hänen on vaikeuksia keskittyä annettuihin ohjeisiin, sekä kehittää loogista ajatteluaan. Unihäiriöt, sekä viivästynyt puhe- ja lukutaidon kehittyminen kuuluvat myös oireisiin.

4. Ongelmia ihmissuhteissa. Lapsen on vaikea solmia uusia ihmissuhteita. Hän sulkeutuu mieluummin omaan huoneeseensa ja pysyttelee omassa maailmassaan.

5. Muutoksia maailmankuvassa. Media on vienyt lapselta kyvyn nauttia elämän normaaleista pienistä iloista. Hän vaatii median antamia ärsykeitä viihtyäkseen. Lapsessa saattaa ilmetä emotionaalista turtumusta ja hän on huolestunut maailman tapahtumista.

Kuten aikaisemmat kohdat osoittavat, nettiriippuvuutta on hyvin vaikea diagnosoida. Liiallinen netin käyttö on hyvin henkilökohtainen asia. Jokainen voi kuitenkin käydä tekemässä päihdeklinikan sivuilta löytyvän IAT – nettiriippuvuustestin (Nettiriippuvuustesti [Viitattu 20.5.2010]). On kuitenkin muistettava, ettei mikään testi ole täysin luotettava. Oman arviointikyvyn merkitys korostuu tässäkin asiassa.

4.5 Haittaohjelmat

Internetissä liikkuesssa, tietokoneisiin voi eksyä ikäviä haittaohjelmia. Osa haittaohjelmista on täysin harmittomia ja niiden tarkoitus on pelkästään häiritä tietokoneen käyttäjää. Valitettavasti näiden harmittomien haittaohjelmien lisäksi internet on täynnä vakoilu-ohjelmia, joiden tavoitteena on urkkia käyttäjän henkilökohtaisia tietoja, kuten salasanoja itselleen. Tällaisen viruksen iskiessä koneeseen, kaikki sinne syötetyt tiedot ovat vaarassa joutua väärin käsiin. Siksi onkin erittäin tärkeätä suojata tietokone kunnolla. Hyvät ohjeet tietokoneen suojaamiseen, sekä muita internetturvallisuuden liittyviä neuvoja löytyy

Tietoturvaoppaan sivuilta (<http://www.tietoturvaopas.fi>). Sivuilla neuvotaan kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin asioihin internetissä liikkuesssa.

1. Varmista, että sivut ovat luotettavat ja tarkista palveluntarjoajan yhteystiedot.
2. Lue aina palveluntarjoajan käyttöehdot läpi, jotta sinulle selviää, mihin tietojasi voidaan käyttää.
3. Älä koskaan lähetä salasanoja tai luottokortin tietoja sähköpostitse.
4. Muista, että internetiin antamia tietoja, ei välttämättä koskaan saa sieltä pois.
5. Tuntemattomia sähköposteja tai liitetiedostoja ei kannata koskaan aukaista. Ne voivat sisältää haittaohjelmia.
6. Älä vastaa mainosviesteihin, sillä siitä saattaa seurata roskapostitulva sähköpostiisi.
7. Tietokoneelta pitää aina löytyä ajantasainen virustorjunta, palomuri ja käyttöjärjestelmä, jotta koneella oleva tieto ei joudu väärin käsiin. Muista päivittää ohjelmat tarpeeksi usein.
8. Ota aina varmuuskopio tärkeistä tiedostoista.
9. USB-muistitikusta on pidettävä hyvää huolta, ettei siinä oleva tieto joudu väärin ihmisten käsiin.
10. Muista. Kaikki internetissä oleva tieto ei pidä paikkaansa.

*Tutustukaa lasten kanssa Tietoturvakouluun (<http://www.tietoturvakoulu.fi>) ja pelatkaa sieltä löytyviä tietoturvapelejä.

5 LOPPUSANAT

Internet on täynnä mielenkiintoista katsottavaa ja koettavaa. Ei siis ihme, että lapset uppoutuvat välillä jopa tunneiksi sen maailmaan. Lapsiin yhdistettynä internet käsitetään usein hyvin negatiivisena asiana. Väkivaltaiset pelit ja videot, sekä muut haitalliset sivustot ovat osa internetin kokonaisuutta. Enemmän tulisi korostaa kuitenkin sen tarjoamia mahdollisuuksia, joita jokainen lapsen kasvattaja voi hyödyntää omassa arjessa. Tämä vaatii aikuiselta oma-aloitteista kiinnostusta, jotta hän pystyy ymmärtämään internetin kokonaisuutta paremmin. Tilannetta on aina tarkasteltava lapsen perspektiivistä, sillä hänelle internet on aina ollut olemassa. Alku asetelma on näin ollen aivan eri kuin vanhemmilla, joiden ensi kosketus internettiin on tapahtunut usein vasta aikuisiällä.

Sosiaalinen media valtaa pikseli pikseliltä enemmän tilaa internetin maailmasta. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu joka päiväisessä elämässä ja ihmiset ovat ymmärtäneet vaikutusmahdollisuutensa. Jokainen voi olla osallisena tuottamassa internetin sisältöä. Lasten medialukutaitoa on hyvä laajentaa jo varhaisessa vaiheessa oman materiaalin tuottamiseen. Keskustelupalstoille ja chatteihin kirjoittamisella on hyvä aloittaa oman materiaalin tuottaminen. Siitä on helppo siirtyä esimerkiksi blogin luomiseen ja ylläpitämiseen.

Jotta lapset oppivat käyttämään internetiä turvallisesti ja kontrolloidusti, on kasvattajien luotava selkeät rajat ja keskusteltava niistä lasten kanssa. Lapsen on tärkeä ymmärtää, minkälainen toiminta on hyväksyttävää ja suotavaa. Ei pidä kuitenkaan unohtaa internetin tarjoamia mahdollisuuksia. Meillä kaikilla on mahdollisuus oppia, viihtyä ja verkostoitua internetin avustuksella. Sen takia internetin täysivaltainen hyödyntäminen on tärkein asia mitä opettaa lapselle.

LÄHTEET

- Aalto, T & Uusisaari, M. Y. 2009. Nettielämää: Sosiaalisen median maailmat. Jyväskylä: BTJ Finland Oy.
- Alatorvinen, P. 2008. Laiton lataus jo nuorten yleisin rikos. Kaleva.fi [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 2.5.2010]. Saatavana: <http://www.kaleva.fi/plus/index.cfm?j=770118>
- Arto, kotimainen viitetietokanta. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]. Saatavana: <https://arto.linneanet.fi>
- Blogilista.fi. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.4.2010]. Saatavana: <http://www.blogilista.fi>
- ELKI. Eduskunnan kirjaston kokoamia linkkejä. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.5.2010]. Saatavana: <http://www.eduskunta.fi/kirjasto/Elki/elki.html>
- Google. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]. Saatavana: <http://www.google.fi>
- Haasio, A. 2007a. Internet-tiedonhaun teho-opas. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Haasio, A. 2007b. Nuorten nettiopas. Helsinki: BTJ Finland Oy
- Haasio, A. & Haasio, M. 2008. Pulpetit virtuaalivirrassa. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Habbo. Vanhempien opas. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]. Saatavana: <http://www.habbo.fi/help>
- ii2. Info [Verkkosivu]. [Viitattu 20.4.2010]. Saatavana: <http://www.ii2.org/info/vanhemmille.php>
- IRC – Galleria. Vanhemmille [Verkkosivu]. [Viitattu 20.4.2010]. Saatavana: <http://irc-galleria.net/parents>
- Kalliala, E. & Toikkanen, T. 2009. Sosiaalinen media opetuksessa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

- Kansalliskirjasto. Tietoa ARTOsta. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010].
Saatavana:
<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/linnea/arto.html>
- Kilpi, T. 2006. Blogit ja bloggaaminen. Jyväskylä: Readme.fi.
- Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna: lapsi matkalla mediaan.
Helsinki: WSOY.
- Makupalat. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]. Saatavana:
<http://www.makupalat.fi>
- Martsola, R. & Mäkelä-Rönholm, M. 2006. Lapsilta kielletty: kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Mediakompassi. Mitä on medialukutaito? [Verkkosivu]. [Viitattu 25.5.2010].
Saatavana:
<http://mediakompassi.yle.fi/vanhemmat/johdanto/mita-on-medialukutaito>
- Medialukutaito. Kenguru. [Verkkosivu]. Opetushallitus [Viitattu 2.6.2010].
Saatavana:
http://www2.edu.fi/kenguru/fi/mediataidot_2_03.php
- Mediametka. Mikä mediakasvatus? [Verkkosivu]. [Viitattu 25.5.2010].
Saatavana:
<http://www.mediametka.fi/direct.aspx?area=page&prm1=70>
- Mäkinen, O. 2006. Internet ja etiikka. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Nettiriippuvuustesti. Päihdekliniikka. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.5.2010].
Saatavana: <http://www.paihdekliniikka.fi/testaa/netinkaytto>
- Niinistö, H. & Ruhala, A. 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Noppiari, E., Uusitalo, N., Kupiainen, R. & Luostarinen, H. 2008. "Mä oon nyt online": Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- Orange, T & Flynn, L. O. 2005. The Media Diet for Kids. Hay House.

Pelastakaa Lapset 2008a. Lapsen ääni 2008 –kysely. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 2.4.2010]. Saatavana: http://www.pelastakaalapset.fi/assets/files/nettivihje/kyselyt/Lapsen_aani2008.pdf

Pelastakaa Lapset 2008b. Tunnistus ja avuntarve [Verkkosivu]. [Viitattu 2.4.2010]. Saatavana: http://www.pelastakaalapset.fi/fi/toiminta/nettiturvallisuustyö/amma_tilaisille/tunnistus_ja_avuntarve

Pitkänen, P. 26.5.2010. Tietoturvaguru: Facebook on internetin piparkakkutalo. [Verkkosivu]. Digitoday. [Viitattu 26.5.2010]. Saatavana: <http://www.digitoday.fi/tietoturva/2010/05/26/tietoturvaguru-facebook-on-internetin-piparkakkutalo/20107517/66>

Puustinen, M. 2010. Silmänä ja korvana verkossa. Opettaja 2010 8-9, 21-22.

Päihdekliniikka. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.5.2010]. Saatavana: <http://www.paihdekliniikka.fi>

Suomen Internetopas. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.4.2010]. Saatavana: <http://www.internetopas.com>

Tekijänoikeuslaki. [Verkkosivu]. Finlex [Viitattu 2.6.2010]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Tietoturvaopas. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]. Saatavana: <http://www.tietoturvaopas.fi>

Wikipedia. Tietoja Wikipediasta. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.4.2010]. Saatavana: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Tietoja>

Yahoo!. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.5.2010]. Saatavana: <http://fi.search.yahoo.com>

YouTube. Tietosuoja. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.5.2010]. Saatavana: <http://www.youtube.com/t/privacy>

